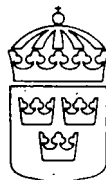

Socialförsäkringsutskottets betänkande 1988/89:SfU13

Pensioner

1988/89
SfU13

Sammanfattning

I betänkandet behandlas de i proposition 1988/89:100, bilaga 7 (socialdepartementet), under litt. C. Ekonomiskt stöd till barnfamiljer m.m. upptagna anslagen C 3. Vårdbidrag för handikappade barn och C 5. Barnpensioner samt under litt. D. Försäkring vid sjukdom, handikapp och ålderdom upptagna anslagen D 2. Folkpensioner och D 4. Vissa yrkesskadeersättningar m.m. Vidare behandlas ett antal under den allmänna motionstiden 1989 väckta motioner med anknytning till anslagen.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag till medelsanvisning under de olika anslagen. Utskottet tillstyrker också ett motionsyrkande (s) om att pensionsberedningen skall pröva frågan om pensionstillskott vid ålderspensionering av den som haft förtidspension. Utskottet avstyrker bifall till övriga motioner.

Till betänkandet har fogats 21 reservationer och ett särskilt yttrande.

FEMTE HUVUDTITELN

Propositionen

Regeringen (socialdepartementet) har i proposition 1988/89:100 bil. 7 under C 3, C 5, D 2 och D 4 föreslagit riksdagen att under femte huvudtiteln

(C 3) till Vårdbidrag för handikappade barn för budgetåret 1989/90 anvisa ett förslagsanslag på 750 000 000 kr.,

(C 5) till Barnpensioner för budgetåret 1989/90 anvisa ett förslagsanslag på 230 000 000 kr.,

(D 2) till Folkpensioner för budgetåret 1989/90 anvisa ett förslagsanslag på 58 080 000 000 kr.,

(D 4) till Vissa yrkesskadeersättningar m.m. för budgetåret 1989/90 anvisa ett förslagsanslag på 2 500 000 kr.

Motionerna

I detta betänkande behandlas följande under den allmänna motionstiden 1989 väckta motioner.

1988/89:Sf205 av Lennart Brunander och Karin Starrin (båda c) vari yrkas att riksdagen begär att regeringen ändrar ATP-reglerna så att den bestraffning som nu sker av vissa pensionärer upphör.

1988/89:Sf210 av Karin Israelsson (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts gällande påförande av poängår för vård av barn utan egen anmälan.

1988/89:Sf223 av Eva Johansson m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av en bättre överensstämmelse mellan de faktiska kostnaderna och merkostnadsbidraget i vårdbidraget för handikappade barn.

1988/89:Sf240 av Clacs Roxbergh m.fl. (mp) vari yrkas att riksdagen anslår de medel som krävs för att undantagandepensionärer skall erhålla pensions-tillskott.

1988/89:Sf248 av Per Olof Håkansson m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om barnpension från ATP i vissa fall.

1988/89:Sf259 av Charlotte Cederschiöld (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändring av reglerna för registrering av vårdår i enlighet med motionens riktlinjer.

1988/89:Sf268 av Olof Johansson m.fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag om sådana ändringar i pensionsbestämmelserna att insatser i växelvård blir möjliga utan sänkt pension för den anhörige som gör en insats.

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om ett system med avsevärt höjd grundpension.

4. att riksdagen beslutar att alla pensionärer med låg eller ingen ATP tillerkänns pensionstillskott.

Motiveringen återfinns i motion 1988/89:So225.

1988/89:Sf273 av Erkki Tammenoksa och Hans Göran Franck (båda s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av en översyn av bestämmelserna för erhållande av folkpension för utländska medborgare, som beviljas uppehållstillstånd i Sverige.

1988/89:Sf275 av Charlotte Cederschiöld (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att pensionskommittén får i uppdrag att utreda möjligheten för makar att tillgodogöra sig inbetalade ATP-avgifter för inkomstdelar över 7,5 basbelopp i enlighet med vad i motionen anförts.

1988/89:Sf276 av Stina Gustavsson och Marianne Jönsson (båda c) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag för att skapa bättre villkor för anhörigas insatser vid växelvård.

1988/89:Sf279 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om pensionstillskott vid eget undantagande från ATP.

Motiveringen återfinns i motion 1988/89:So235.

1988/89:Sf282 (delvis) av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om höjningar av folkpensionens grundbelopp, pensionstillskottet och KBT enligt motionens förslag.

Motionen såvitt avser kommunalt bostadstillägg (KBT) behandlas i ett senare betänkande. 1988/89:SfU13

1988/89:Sf285 av Sven-Åke Nygårds m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om införande av flexibel pensionsålder eller efterlön.

1988/89:Sf290 av Sten Svensson m.fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att folkpensionärer som på grund av undantagande från ATP endast uppbär folkpensionens grundbelopp fr.o.m. den 1 januari 1990 skall ha rätt till pensionstillskott i enlighet med vad i motionen anförts,

3. att riksdagen – under förutsättning av bifall till yrkande 1 – för budgetåret 1989/90 under anslaget D 2 Folkpensioner anvisar 58 147 500 000 kr.

1988/89:Sf292 av Iréne Vestlund m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om anmälan om vårdår för ATP.

1988/89:Sf295 av Sven-Gösta Signell och Gustav Persson (båda s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av att merkostnadsandelen av vårdbidrag får bedömas efter schablonmässiga normer.

1988/89:Sf297 av Charlotte Cederschiöld (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att 15/30-årsreglerna inom ATP-systemet bör bibehållas.

1988/89:Sf298 av Bo Nilsson m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att pensionskommittén får i uppdrag att utreda vad som i motionen anförts om komplettering av ATP-systemet.

1988/89:Sf299 av Ingegerd Sahlström m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändring i lagen om allmän försäkring så att föräldrar med barn under 3 år tillförsäkras rätten till vårdår för år utan ATP-poäng.

1988/89:Sf307 av Agne Hansson och Marianne Jönsson (båda c) vari yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att stärka grundtryggheten för de sämst ställda pensionärerna,

3. att riksdagen beslutar att alla pensionärer med låg eller ingen ATP tillerkänns pensionstillskott.

1988/89:Sf309 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar om en ändring av beräkningsgrunden för vårdbidrag så att det utgår med 2.5 basbelopp vid helt vårdbidrag,

2. att riksdagen för budgetåret 1989/90 på socialdepartementets anslag C 3 Vårdbidrag för handikappade barn anslår ytterligare 191 milj.kr., dvs. 940 945 000 kr.,

3. att riksdagen hos regeringen begär förslag till ett system där ATP-poäng beräknas på grundval av hela det vårdbidrag som utgår,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att pedagogiska leksaker för handikappade barn bör räknas som merkostnad vid vårdbidragsprövning,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs angående att förtidspensionering av handikappade som studerar bör undvikas.

Motiveringen återfinns i motion 1988/89:So255.

1988/89:Sf313 av Kjell-Arne Welin (fp) vari yrkas att riksdagen begär att regeringen låter tillsätta en utredning om förtidspensionering.

1988/89:Sf318 av Aina Westin m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen ger regeringen till känna behovet av bättre former för registrering och information om ATP-poäng för vård av barn under tre år.

1988/89:Sf319 av Anders Svärd (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet att överväga frågan om handikappersättning även efter ålderspensionering.

1988/89:Sf323 av Karl Hagström (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att pensionsberedningen skall ges uppdrag att med förtur utreda frågan om efterlönepension eller arbetspension.

1988/89:Sf327 av Sten Östlund och Kjell Nilsson (båda s) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att pensionsberedningen i sitt arbete beaktar frågan om pensionstillskott till förtidspensionärer i enlighet med motionen.

1988/89:Sf328 av Karin Israelsson m.fl. (c) vari yrkas

2. att riksdagen beslutar hos regeringen begära en översyn av reglerna om förtidspension för egenföretagare.

1988/89:Sf335 av Rune Thorén m.fl. (c, m, fp, vpk, mp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att en utredning tillsätts med uppgift att utreda och inkomma med förslag om retroaktiv rätt till ATP-poäng för vård av eget barn.

1988/89:Sf338 av Margit Gennser m.fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen begär att regeringen tillsätter en ny parlamentarisk utredning med uppgift att ge ett samlat, heltäckande förslag till en revision av ATP-systemet i enlighet med de i motionen anförda riktlinjerna,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om 15- och 30-årsreglerna.

Motiveringen återfinns i motion 1988/89:Sk409.

1988/89:Sf340 av Kersti Johansson m.fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om utformningen av de sociala trygghetssystemen,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om förbättrade pensionsvillkor för vård av egna barn,

3. att riksdagen hos regeringen hemställer om att riksförsäkringsverket får i uppdrag att utarbeta förslag till hur förälder som är berättigad till ATP-poäng för vård av barn påförs detta utan egen anmälan.

Motiveringen återfinns i motion 1988/89:A809.

1. att riksdagen beslutar att prisökningar till följd av höjda skatter och avgifter på energi, råvaror och miljöutsläpp inte skall räknas med vid justering av basbeloppet.

2. att riksdagen beslutar att pensionstillskottet till följd av de av miljöpartiet föreslagna skatte- och avgiftshöjningarna från 1989-07-01 skall utgå med 50 % av basbeloppet för ensam pensionär och 100 % av basbeloppet för makar.

3. att riksdagen hos regeringen begär en översyn av andra basbeloppsrelaterade förmåner enligt vad ovan sagts.

1988/89:Sf355 av Inger Hestvik m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av ändrade regler för handikappersättning.

1988/89:Sf356 av Inger Hestvik m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om schablonisering av merkostnadsersättningen i vårdbidraget.

1988/89:Sf357 av Barbro Sandberg och Charlotte Branting (båda fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående pension för förälder som vårdat handikappat barn.

1988/89:Sf358 av Barbro Sandberg och Kenth Skårvik (båda fp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om omprövning av handikappersättning till blinda.

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om informationen om rätt till handikappersättning.

1988/89:Sf360 av Barbro Sandberg och Kenth Skårvik (båda fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär en översyn av handikappersättningens praktiska tillämpning i enlighet med vad som anförts i motionen.

1988/89:Sf364 av Birger Schlaug och Gösta Lyngå (båda mp) vari yrkas att riksdagen ger regeringen i uppdrag att återkomma med förslag om rörlig pensionsalder mellan 60 och 70 år.

1988/89:Sf365 av Görel Thurdin m.fl. (c) vari yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett system med avsevärt höjd grundpension.

Motiveringen återfinns i motion 1988/89:Sk448.

1988/89:Sf366 av Maria Leissner (fp) vari yrkas att riksdagen beslutar att samtliga regler inom socialförsäkringens efterlevandeskydd skall göras tillämpliga på homosexuella sambor.

Motiveringen återfinns i motion 1988/89:L421.

1988/89:Sf368 av Marianne Andersson och Ingbritt Irhammar (båda c) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till sådan ändring av ATP-reglerna att ATP-poängen räknas från första inkomstkronan.

1988/89:Sf372 av Rune Rydén (m) vari yrkas att riksdagen beslutar att barnpension kan förlängas efter 18 års ålder i likhet med förlängt bidragsförskott.

1988/89:SfU13

Motiveringen återfinns i motion 1988/89:Sk457.

Utskottet

Folkpensioner m.m.

Inledning

Från anslaget D 2. Folkpensioner bekostas folkpension i form av ålderspension, förtidspension och änkepension samt hustrutillägg och barntillägg till den som uppbär ålders- och förtidspension. Vidare bekostas handikappersättning från detta anslag. Folkpensionerna finansieras över budgeten genom en socialavgift, folkpensionsavgiften, och genom skatter.

Utöver folkpensionens generella grundskydd ger den allmänna tilläggs-pensioneringen (ATP) ett pensionskydd som är relaterat till den försäkrades tidigare förvärvsinkomst. ATP finansieras helt genom socialavgifter.

Ålderspension liksom hel förtidspension eller änkepension utgår för år räknat med 96 % av fastställt basbelopp för ensam pensionär och med sammanlagt 157 % för två pensionsberättigade makar, dvs. med 78,5 % av basbeloppet för vardera maken. För den som inte har ATP eller har lågt ATP-belopp kompletteras folkpensionen med pensionstillskott, som utgår med 48 % av basbeloppet för en ålderspensionär och med 96 % för en förtidspensionär. Pensionstillskottet avräknas mot utgående ATP-pension. Däremot görs ingen avräkning mot annan pension eller annat slag av inkomst.

Enligt nya bestämmelser för efterlevandepensionering, som träder i kraft den 1 januari 1990, ersätts den nuvarande änkepensionen med omställningspension och särskild efterlevandepension som utgår enligt samma regler för män och kvinnor. På grund av långt gående övergångsregler kommer de nya bestämmelserna tills vidare att ha begränsad betydelse.

Bestämmelserna om folkpensionsförmånerna finns i lagen (1962:381) om allmän försäkring, lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension samt lagen (1969:205) om pensionstillskott.

Pensionerna liksom en del andra sociala förmåner är automatiskt värdesäkrade genom anknytning till basbeloppet inom den allmänna försäkringen.

Basbeloppet, som fastställs av regeringen för varje år, utgör 26 400 kr. multiplicerat med det tal (jämförelsetal) som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i november året före det som basbeloppet avser och prisläget i november 1987 (prop. 1987/88:121, SfU 31, rskr. 363). Basbeloppet har för år 1989 fastställts till 27 900 kr.

En översyn av pensionssystemet pågår för närvarande i en parlamentariskt tillsatt kommitté, pensionsberedningen (S 1984:03, dir. 1984:42). I direktiven för beredningen framhålls att folk- och tilläggs-pensioneringen bör ligga

fast i sina grundlinjer och att nuvarande uppbyggnad av pensionssystemet med en grundläggande pensionsnivå oberoende av tidigare förvärvsarbete och kompletterad med en tilläggs pension enligt inkomstbortfallsprincipen bör kvarstå oförändrad. Inte heller finns enligt direktiven skäl att ändra det nuvarande systemet för finansiering av den allmänna pensioneringen. I övrigt står det pensionsberedningen fritt att ta upp de frågor som den finner lämpligt. Direktiven ger emellertid anvisningar om vissa frågor som beredningen bör analysera. Det gäller reglerna för värdesäkring av pensionerna, sambandet mellan avtalspension och allmän pension, reglerna för intjänande av ATP, möjligheterna till rörlig pensionsålder och reformering av efterlevandepensioneringen. Möjligheterna till lagtekniska och administrativa förenklingar inom den allmänna pensioneringen bör också undersökas. De förslag som beredningen lägger fram skall enligt direktiven rymmas inom ramen för oförändrade resurser.

Beredningens delbetänkande (SOU 1987:55) Efterlevandepension – reformering av den allmänna försäkringens efterlevandeförmåner har lett till de nya bestämmelser om dessa förmåner som nämnts ovan.

Höjning av folkpensionens grundbelopp m.m.

Såsom ovan nämnts utges folkpension i form av ålderspension för år räknat med 96 % av basbeloppet för ensam pensionär och för två pensionsberättigade makar med 78,5 % av basbeloppet för vardera maken. För den som inte har ATP eller har lågt ATP-belopp kompletteras folkpensionen med pensionstillskott, som utges med 48 % av basbeloppet för en ålderspensionär och med 96 % av basbeloppet för en förtidspensionär.

Olof Johansson m.fl. kritiserar i motion Sf268 det nuvarande pensionssystemet, såvitt avser de lägre pensionerna, för att vara krångligt och byråkratiskt samt leda till synnerligen höga margineffekter. För att öka grundtryggheten för alla äldre vill motionärerna i stället ha ett system med utbyggda grundpensioner kompletterat med inkomstrelaterade pensioner. De begär därför i yrkande 2 ett tillkännagivande om att pensionsberedningen bör få i uppdrag att arbeta fram ett förslag till ett sådant system. Liknande yrkanden med liknande motiveringar framförs i motionerna Sf340 (yrkande 1) av Kersti Johansson m.fl., Sf365 (yrkande 2) av Görel Thurdin m.fl. och Sf307 (yrkande 2) av Agne Hansson och Marianne Jönsson. I motion Sf340 betonas särskilt vikten av att uppnå mera likvärdiga sociala trygghetsvillkor mellan kvinnor och män, i motion Sf365 de höga margineffekterna för folkpensionärer och i motion Sf307 betydelsen för Kalmar län av en allmän inriktning på att förstärka grundtryggheten genom att höja de lägsta pensionerna.

Lars Werner m.fl. anför i motion Sf282 (delvis) att ett stort antal pensionärer fortfarande har så låg ATP att de får pensionstillskott och att majoriteten av dessa är kvinnor. För att utjämna orättvisorna mellan mer lågavlönade folkpensionärer och välbeställda grupper måste enligt motionärerna folkpensionens grundbelopp och pensionstillskottet höjas. Motionärerna anser att regeringen bör redovisa en plan för sådana höjningar, där ett första etappmål bör vara en höjning av grundpensionen till 100 % av basbeloppet och motsvarande höjning av pensionstillskottet, samt begär ett tillkännagivande till regeringen härom.

Utskottet behandlade motionsyrkanden om att höja bl.a. folkpensionens grundbelopp senast i sitt yttrande 1988/89:SfU2y till skatteutskottet. Utskottet konstaterade därvid att varje höjning av detta belopp innebär en avsevärd framtida merkostnad på grund av det stora antalet pensionärer. Med det år 1988 gällande basbeloppet skulle en höjning med enbart en procentenhet kosta ca 500 000 000 kr. Vad avsåg marginaleffekter framhöll utskottet att – om man vill behålla den principiella skattefriheten för de ålderspensionärer som endast uppbär grundpension och pensionstillskott – varje höjning av dessa förmåner medför att avtrappningen av det extra avdraget och det kommunala bostadstillägget (KBT) måste förskjutas uppåt i inkomstklasserna, om inte ännu kraftigare marginaleffekter skall uppstå. Desto svårare blir det också att förklara skillnaderna mot vad som i skattehänseende gäller för förvärvsarbetande utan pension i inkomstlägen inom skalan. Utskottet hänvisade till att dessa frågor ligger inom ramen för både pensionsberedningens och inkomstskatteutredningens (Fi 1987:07, dir. 1987:29) uppdrag. Skatteutskottet erinrade i sitt betänkande 1988/89:SkU4 om att det ligger i inkomstskatteutredningens (RINK) uppdrag att se över reglerna om extra avdrag för folkpensionärer i syfte att minska marginaleffekterna och få till stånd förenklingar och ansåg att resultatet av översynen borde avvaktas. – Riksdagen avslög också på skatteutskottets hemställan de föreliggande motionerna.

Utskottet anser att riksdagen bör vidhålla sin tidigare uppfattning och avstyrker bifall till motionerna Sf268 yrkande 2, Sf340 yrkande 1, Sf365 yrkande 2, Sf307 yrkande 2 och Sf282 i denna del.

Inger Schörling m.fl. anför i motion Sf345 att prisökningar till följd av de högre skatter på energi, råvaror och miljöförstöring som enligt miljöpartiet bör införas måste bäras av alla men att de ekonomiskt sämst ställda, såsom pensionärer som endast har folkpension eller en låg ATP, bör kompenseras för prisökningarna. Motionärerna begär därför i yrkande 1 att riksdagen beslutar att prisökningar till följd av höjda skatter och avgifter på energi, råvaror och miljöutsläpp inte skall räknas med vid justering av basbeloppet samt i yrkande 2 att riksdagen beslutar att pensionstillskottet till följd av de av miljöpartiet föreslagna skatte- och avgiftshöjningarna fr.o.m. den 1 juli 1989 skall utgå med 50 % av basbeloppet för ensam pensionär och 100 % för makar. De begär vidare i yrkande 3 en översyn av andra basbeloppsrelaterade förmåner, såsom socialbidragsnormer och studiemedel, för att kartlägga vilka justeringar av utgående förmåner som kan behöva göras på grund av det förändrade basbeloppet.

Fram t.o.m. år 1980 fastställdes basbeloppet för en månad i sänder med ledning av förändringarna i konsumentprisindex, dvs. med hänsynstagande fullt ut till förändringar i det allmänna prisläget. Hösten 1980 beslöt riksdagen (prop. 1980/81:20, SfU 14, rskr. 84) att ändra beräkningsgrunden för basbeloppet. Detta knöts då till ett särskilt index, kallat basbeloppsindex. Ändringen innebar att man skulle bortse från förändringar i energipriser och inte längre ta hänsyn till den inverkan som ändrade indirekta skatter, tullar och avgifter har på det allmänna prisläget samt att tillägg skulle göras för subventioner. De nya reglerna tillämpades första gången på basbeloppet för januari 1982.

Redan på hösten 1982 beslöt riksdagen att de ursprungliga grunderna för beräkning av basbeloppet skulle återställas (prop. 1982/83:55, SfU 13, rskr. 101). Särskilda regler skulle dock gälla för avräkning av priseteffekterna av 1982 års devalvering. Den fulla värdesäkring av basbeloppsanknutna förmåner, som återgången till de tidigare gällande grunderna för beräkning av basbeloppet innebar, var enligt utskottets uppfattning angelägen inte minst för att återskapa tilltron till ATP-systemet. Ändringarna av beräkningsgrunden för basbeloppet hade medfört att det uppstått ett gap mellan det officiellt fastställda basbeloppet och basbeloppet enligt de ursprungliga reglerna. Detta gap minskades under åren 1983–1988 genom särskilda tilläggsbelopp till basbeloppet vid beräkning av storleken av utgående folkpensions-, tilläggs- och delpensionsförmåner samt arbetsskadelivräntor m.m. och motsvarande tilläggsbelopp vid beräkningen av utgående studiemedel.

I proposition 1987/88:121 föreslog regeringen en extra höjning av basbeloppet för att sambandet mellan konsumentprisindex och basbeloppet inom ramen för lagen om allmän försäkring skulle återställas. Förslaget bifölls av riksdagen på hemställan av socialförsäkringsutskottet (SfU 1987/88:31, rskr. 363).

Riksdagen har således nyligen beslutat om ett enhetligt basbelopp. De nackdelar som i olika sammanhang framhållits med ett urholkat basbelopp äger enligt utskottets uppfattning i högsta grad giltighet. Utskottet erinrar vidare om att frågan om värdesäkring av pensioner och om för- och nackdelar med olika metoder för värdesäkring ligger inom pensionsberedningens uppdrag.

Utskottet avstyrker med det anförda bifall till motion Sf345.

Pensionsåldern m.m.

Den allmänna pensionsåldern är 65 år, och ålderspension utbetalas fr.o.m. den månad den försäkrade fyller 65 år. Det är också möjligt att göra förtida resp. uppskjutet uttag av ålderspension. Förtida uttag kan ske tidigast fr.o.m. den månad då den försäkrade fyller 60 år. Pensionsbeloppet minskas då med 0,5 % för varje månad pensionen tas ut före den månad den försäkrade fyller 65 år. Minskningen av pensionsbeloppet blir sedan livsvarig. På motsvarande sätt innebär uppskjutet uttag av ålderspension att pensionsbeloppet höjs med 0,6 % för varje månad som uttaget skjuts upp efter den månad den försäkrade fyller 65 år. Hänsyn tas dock inte till tid efter ingången av den månad under vilken den försäkrade fyllt 70 år. Förtida resp. uppskjutet uttag av pension måste i förekommande fall avse såväl folkpension som tilläggs- och delpension. – En arbetslös försäkrad som har fyllt 60 år, och som till följd av arbetslöshet har uppburit ersättning från erkänd arbetslöshetskassa under den längsta tid sådan ersättning kan utgå eller uppburit kontant arbetsmarknadsstöd under 450 dagar, har också rätt till förtidspension.

Tre motioner berör frågan om pensionsåldern. Sven-Åke Nygårds m.fl. begär i motion Sf285 ett tillkännagivande om att ett för den enskilde frivilligt system med flexibel pensionsålder eller efterlön bör införas, och Karl Hagström begär i motion Sf323 ett tillkännagivande om att frågan om

efterlönepension eller arbetspension bör ges förtur i pensionsberedningens arbete. I motion Sf364 av Birger Schlaug och Gösta Lyngå begärs att regeringen skall lägga fram förslag om en rörlig pensionsålder mellan 60 och 70 år.

Utskottet har tidigare behandlat liknande yrkanden (se senast SfU 1987/88:18). Utskottet har därvid erinrat om att det ingår i pensionsberedningens arbetsuppgifter att analysera möjligheterna till en rörlig pensionsålder och avstyrkt bifall till motionerna i frågan. I direktiven för beredningen påpekas särskilt att verkningarna av 1976 års pensionsreform, varigenom ökade möjligheter till rörlig pensionsålder infördes, bör uppmärksammas. Syftet med reformen var att göra det möjligt för den enskilde att anpassa tidpunkten för pensioneringen efter individuella behov och önskemål. Ett särskilt problem som blivit aktuellt på senare år är enligt direktiven den förtidspensionering på arbetsmarknadsmässiga grunder som sker efter vissa driftsinskränkningar och därav följande arbetslöshet, s.k. 58,3-årspensionering. I det sammanhanget har de äldres situation på arbetsmarknaden och deras möjligheter att på eget initiativ lämna sitt arbete före 65 års ålder diskuterats. Beredningen skall mot denna bakgrund överväga om nuvarande regler för den rörliga pensionsåldern är tillfredsställande ur lagteknisk och administrativ synpunkt. Beredningen skall också pröva möjligheterna till frivillig avgång från arbetsmarknaden före den ordinarie pensionsåldern. Ett eventuellt förslag på det här området får dock enligt direktiven inte bygga på att samhället tar kostnadsansvaret för sådana avgångar från arbetsmarknaden.

Utskottet vill – liksom vid förra årets riksmöte – erinra om att något förslag från pensionsberedningen i frågor om rörlig pensionsålder ännu inte har lagts fram. Av direktiven framgår dock att dessa frågor skall behandlas med förtur, och med hänsyn härtill anser utskottet att riksdagen bör vidhålla sitt tidigare ställningstagande. Utskottet avstyrker således bifall till motionerna Sf285, Sf323 och Sf364.

Svenska medborgare som är bosatta i riket är berättigade till folkpension. Svenska medborgare som är bosatta utom riket är berättigade till folkpension enligt särskilda beräkningsgrunder. Den som *inte är svensk medborgare* men är bosatt i Sverige har rätt till folkpension och tilläggförmåner enligt särskilda regler. För att ha rätt till folkpension i form av ålderspension skall en utlänning ha bott här minst tio år efter det att han fyllt 16 år och vara bosatt här sedan minst fem år. Särskilda regler gäller för nordiska medborgare.

Erkki Tammenoksa och Hans Göran Franck påtalar i motion Sf273 de problem som kan uppstå för flyktingar som kommer hit i pensionsåldern och får asyl. Dessa hinner då inte kvalificera sig för svensk folkpension med tilläggförmåner utan blir hänvisade till socialhjälp. Detsamma gäller åldriga föräldrar som får uppehållstillstånd på grund av sin familjeanknytning till flyktingar med uppehållstillstånd här. I Stockholm har enligt motionärerna antalet flykting-pensionärshushåll som erhållit socialhjälp ökat markant under senare år. Motionärerna begär ett tillkännagivande om behovet av en översyn av bestämmelserna om folkpension för utländska medborgare som får uppehållstillstånd i Sverige.

Rätten för utlänningar till folkpension i Sverige infördes i juli 1979 (se prop. 1978/79:75, SfU 15, rskr. 164). Utlänningars rätt till folkpension hade dittills reglerats endast genom konventioner. Flertalet av de invandrare som då fanns i Sverige omfattades av konventioner men genom de nya reglerna tillförsäkrades även andra invandrargrupper ett lagfäst minimiskydd efter en viss tids vistelse i Sverige. Bestämmelserna utformades med ledning av den gynnsammaste utomnordiska konventionen.

Utskottet vill erinra om att utlänningar som har haft hemvist i Sverige sedan fem år i regel har rätt till svenskt medborgarskap. I särskilda fall kan svenskt medborgarskap beviljas efter kortare tid. Detta utesluter emellertid inte att regeringen och berörda myndigheter kan behöva vara uppmärksamma på den fråga som motionärerna tar upp. Utskottet anser dock inte att något riksdagens initiativ i denna fråga nu är påkallat, och utskottet avstyrker bifall till motion Sf273.

Folkpensionsbeloppen är, som ovan framgått, lägre för gifta pensionärer än för ogifta. En gift pensionär som stadigvarande lever åtskild från sin make likställs, om inte särskilda skäl föranleder annat, med en ogift pensionär och får därigenom det högre folkpensionsbeloppet.

I två motioner tas situationen vid *s.k. växelvård* upp. Olof Johansson m.fl. begär i motion Sf268 yrkande 1 förslag om sådana ändringar i pensionsbestämmelserna att insatser i växelvård blir möjliga utan sänkt pension för den vårdande, och Stina Gustavsson och Marianne Jönsson begär i motion Sf276 förslag om bättre villkor för anhörigas insatser vid växelvård. Motionärerna syftar på situationer där två makar båda är pensionärer och bedöms som ensamstående i pensionshänseende på grund av att ena maken stadigvarande vistas på sjukvårdsinrättning. Enligt motionärerna i motion Sf276 finns exempel på att försäkringskassan bedömt ett par makar som samboende när en sjuk make som vårdats på institution övergår till *s.k. växelvård* och periodvis vårdas i hemmet. Motionärerna anser att pensionssystemet måste utformas så att den vårdinsats den hemmavarande maken då gör inte bestraffas genom en lägre pension.

Riksförsäkringsverket har i allmänna råd om ålderspension (1987:3) och hustrutillägg och kommunala bostadstillägg till folkpension (1988:3) rekommenderat att – om ena maken varaktigt (stadigvarande) vistas på sjukhus, i servicehus för äldre människor eller liknande – makarna jämställs med ogifta pensionärer även om de under veckoslut och helger bor tillsammans i sitt hem. I de allmänna råden om bl.a. KBT redovisas också Svenska kommunförbundets förslag till normalgrunder för KBT (cirka nr 81.168 samt 1983:31 och 1987:129). Enligt dessa ges KBT inte ut till en pensionär som stadigvarande vårdas på offentlig eller privat vårdinrättning. Praktiskt taget alla kommuner har denna bestämmelse i sina grunder. Med stadigvarande vård på vårdinrättning avses enligt kommunförbundets förslag sådan vård där patienten har eller med stor sannolikhet inte kommer att få möjlighet att återvända till eget boende utanför vårdinrättningen. Patientens möjligheter att återvända till eget boende skall alltid bedömas individuellt, varvid hänsyn tas till ålder, sjukdomsdiagnos, sjukdomsutveckling, permissioner i bostaden, sociala förhållanden m.m. Om patienten vistas i sin bostad

under regelbundna permissioner kan stadigvarande vård i regel inte anses föreligga. Den nämnda definitionen av begreppet stadigvarande vård har emellertid inte tagits in i alla kommuners grunder för KBT. Syftet med bestämmelserna om stadigvarande vård i kommunernas grunder är att framför allt ensamstående pensionärer skall ha möjlighet att behålla sin bostad under sjukhusvistelse.

Utskottet behandlade ett liknande motionsyrkande under hösten 1988 i sitt yttrande 1988/89:SfU1y till socialutskottet om äldreomsorgen inför 90-talet. Utskottet konstaterade därvid att det inte torde vara möjligt att ge mer långtgående generella regler för och rekommendationer om när makar skall anses samboende resp. ensamstående i pensionshänseende än vad som för närvarande är fallet, utan bedömningen måste i sista hand göras utifrån de individuella omständigheterna. Utskottet föreslog socialutskottet att avstycka bifall till då föreliggande motionsyrkande. – Socialutskottet delade socialförsäkringsutskottets bedömning (se 1988/89:SoU6). och riksdagen följde utskotten.

Utskottet finner inte anledning för riksdagen att frångå sin tidigare bedömning av frågan och avstyrker bifall till motionerna Sf268 yrkande I och Sf276.

En fråga om *efterlevandeförmåner* tas upp i motion Sf366 av Maria Leissner, som begär ett beslut om att samtliga regler inom socialförsäkringens efterlevandeskydd skall göras tillämpliga på homosexuella sambor.

Riksdagen behandlade under 1986/87 års riksmöte (prop. 1986/87:124, LU 28, rskr. 350) vissa förslag om de homosexuellas situation i samhället. Bl.a. föreslogs att vissa bestämmelser om sambor skulle göras tillämpliga på homosexuella sambor. Lagutskottet behandlade i sitt av riksdagen godkända betänkande LU 1986/87:28 en med anledning av propositionen väckt motion om tillämpning av vissa bestämmelser om efterlevandepension vid homosexuell samlevnad. Lagutskottet framhöll därvid att konsekvenserna av en sådan åtgärd inte var närmare utredda. Hur stora kostnaderna skulle bli för ett genomförande berodde på en rad omständigheter som var svåra och i vissa fall nästan omöjliga att analysera. Sådana omständigheter var bl.a. antalet homosexuella sambor, längden av samlevnaden och föreliggande ekonomiska beroendeförhållanden. Lagutskottet anslöt sig till uppfattningen att frågan om ett genomförande krävde ytterligare överväganden. Lagutskottet, som i och för sig inte ville utesluta att förslaget i ett längre perspektiv kunde komma att genomföras, kunde i det rådande statsfinansiella läget inte ställa sig bakom motionärernas önskemål utan avstyrkte bifall till den föreliggande motionen.

Enligt de nya bestämmelser om efterlevandeförmåner som träder i kraft den 1 januari 1990 (prop. 1987/88:171, SfU 29, rskr. 401, SFS 1988:881) ges ekonomiskt stöd till vuxna efterlevande i två former, nämligen som omställningspension och som särskild efterlevandepension. Omställningspension utgår till en efterlevande make under ett år eller – om den efterlevande tar vård om barn – under längre tid. Särskild efterlevandepension kan utgå till en efterlevande make som av arbetsmarknadsmässiga skäl eller på grund av nedsatt hälsa eller liknande omständighet saknar möjlighet

att bereda sig inkomst genom arbete men inte har rätt till förtidspension. Med efterlevande make likställs den som, utan att vara gift, stadigvarande sammanbodde med en icke gift man eller kvinna vid dennes död och som tidigare varit gift med eller har, har haft eller väntade barn med denne.

I den proposition som låg till grund för reformeringen av den allmänna försäkringens efterlevandeförmåner m.m. angavs som utgångspunkter för reformeringen bl.a. att tyngdpunkten borde ligga på att garantera efterlevande minderåriga barn ett tryggt underhåll och en tillfredsställande standard. Vidare angavs att förmånerna för vuxna efterlevande i första hand borde grundas på äktenskapet men att i den mån det var praktiskt möjligt och socialt motiverat efterlevandepensioneringen borde uppvisa neutralitet mellan olika former av samlevnad mellan man och kvinna. I propositionen påpekades att det samboendebegrepp som gäller inom folkpensioneringen återfinns t.ex. inom skattelagstiftningen och delvis inom föräldraförsäkringen medan på vissa håll i lagstiftningen finns ett vidare samboendebegrepp. En utgångspunkt för avgränsningen av den pensionsberättigade personkretsen borde vara att det rört sig om en samlevnad med familjefunktioner och att parterna i och för sig skulle ha kunnat ingå äktenskap med varandra. Vidare borde enligt propositionen krävas att det vid tidpunkten för dödsfallet typiskt sett förelegat en sådan ekonomisk gemenskap mellan parterna i form av ömsesidigt beroende av varandras insatser i ett gemensamt hushåll att den ena partens bortgång generellt kunde sägas ha medfört menliga konsekvenser i ekonomiskt hänseende för den efterlevande. Detta betydde bl.a. att det måste ha förelegat ett stadigvarande sammanboende mellan parterna vid tidpunkten för dödsfallet. Med de angivna utgångspunkterna föll enligt propositionen utanför efterlevandepensioneringens tillämpningsområde hushållsgemenskap t.ex. mellan syskon, mellan arbetskamrater, mellan samboende homosexuella samt mellan föräldrar och vuxna barn.

Utskottet hade i sitt av riksdagen godkända betänkande SfU 1987/88:29 inte någon crinran mot den i propositionen gjorda avgränsningen av den pensionsberättigade personkretsen. Utskottet anser inte heller nu att det finns skäl att utvidga denna krets och avstyrker bifall till motion Sf366.

Pensionstillskott

Pensionärer utan ATP eller med låg ATP har som nämnts ovan utöver grundpension rätt till pensionstillskott. Före den 1 januari 1982 fanns en möjlighet att anmäla undantagande från ATP vad avser inkomster av annat förvärvsarbete än anställning. Ett sådant undantagande kan helt eller delvis reducera pensionstillskotten eftersom vid bedömningen av rätten till pensionstillskott hänsyn skall tas till den ATP som skulle ha utgivits om undantagande inte hade skett.

Frågan om rätt till pensionstillskott till undantagandepensionärer tas upp i fyra motioner. I motion Sf290 yrkande 1 begär Sten Svensson m.fl. ett beslut om att sådana pensionärer som på grund av undantagande från ATP endast uppbär folkpensionens grundbelopp fr.o.m. den 1 januari 1990 skall ha rätt till pensionstillskott. I motionerna Sf268 yrkande 4 av Olof Johansson m.fl. och Sf307 yrkande 3 av Agne Hansson och Marianne Jönsson begärs ett

beslut om att alla pensionärer med låg eller ingen ATP tillerkänns rätt till pensionstillskott. Bengt Westerberg m.fl. begär i motion Sf279 yrkande 1 ett förslag om pensionstillskott fr.o.m. den 1 januari 1990 vid eget undantagande från ATP.

Utskottet har under en följd av år behandlat yrkanden om rätt till pensionstillskott vid undantagande från ATP. Senast skedde detta i utskottets av riksdagen godkända betänkande SfU 1987/88:18. Utskottet konstaterade därvid att det i direktiven till pensionsberedningen hade angivits att någon ändring vad gäller rätten till pensionstillskott inte borde komma i fråga när det gällde pensionstillskott till den som begärt undantagande från ATP och inte betalat sin ATP-avgift. Med hänsyn till osäkerheten om levnadsvillkoren för pensionärer som på grund av att de begärt undantagande från ATP inte kunde erhålla pensionstillskott hade riksdagen emellertid under 1986/87 års riksmöte på utskottets hemställan beslutat att det fanns skäl att närmare undersöka deras behov av ekonomiskt stöd och att en sådan undersökning borde kunna ske inom pensionsberedningen. Utskottet konstaterade att pensionsberedningen således skall undersöka behovet av ekonomiskt stöd för pensionärer som på grund av att de begärt undantagande från ATP inte kan erhålla pensionstillskott. I avvaktan på resultatet av denna undersökning var utskottet inte berett att förorda någon ändring av gällande bestämmelser för ifrågavarande pensionärer.

Enligt vad utskottet inhämtat avser pensionsberedningen att under året publicera resultatet av undersökningen. Utskottet vidhåller sin tidigare bedömning och avstyrker således bifall till motionerna Sf290 yrkande 1, Sf268 yrkande 4, Sf307 yrkande 3 och Sf279 yrkande 1.

Pensionstillskottet för förtidspensionärer uppgår som framgått ovan till dubbla beloppet mot pensionstillskottet för ålderspensionärer. Detta innebär att förtidspensionärer vid ålderspensionering får vidkännas sänkta pensionsförmåner.

I motion Sf327 tar Sten Östlund och Kjell Nilsson upp detta förhållande. De framhåller att syftet med det extra pensionstillskottet till förtidspensionärer är att ge en pensionsförstärkning till dem som invalidiserats eller eljest blivit arbetsoförmögna i unga år och som därför inte haft samma möjligheter som fullt arbetsföra att tjäna in ATP-poäng och att detta syfte rimligen bör tillgodoses även efter det att de uppnått pensionsåldern. De framhåller vidare att handikappade personer normalt har särskilda behov som måste tillgodoses även efter ålderspensioneringen. Motionärerna pekar på att en modell för extra pensionstillskott även efter ålderspensioneringen skulle kunna vara att det extra pensionstillskottet reducerades i samband med att förtidspensionen övergår till ålderspension enligt samma modell som gäller vid beräkningen av ATP. De begär ett tillkännagivande till regeringen om att pensionsberedningen i sitt arbete skall beakta frågan om pensionstillskott till förtidspensionärer i enlighet med motionen.

Utskottet instämmer i motionärernas synpunkter och anser att det finns skäl för pensionsberedningen att förutsättningslöst pröva den fråga som tagits upp i motionen. Motion Sf327 bör därför överlämnas till pensionsberedningen.

För varje år för vilket pensionsgrundande inkomst (PGI) fastställts för en försäkrad skall pensionspoäng tillgodoräknas honom. Med sådant poängår jämfås sedan den 1 januari 1982 år under vilket en förälder vårdat barn som inte har fyllt tre år. För full pension från ATP krävs att pensionären tillgodoräknats minst 30 poängår. Pensionen beräknas efter genomsnittspoängen under de 15 bästa åren. Inkomst av anställning och av annat förvärvsarbete är pensionsgrundande i den mån summan av inkomsterna överstiger det vid årets ingång gällande basbeloppet och med bortscende från inkomst över sju och ett halvt basbelopp. ATP-avgiften, som för år 1989 utgör 11,00 % av avgiftsunderlaget, beräknas däremot sedan år 1982 utan motsvarande begränsningar.

I motion Sf338 anför Margit Gennser m.fl. att en ny parlamentarisk utredning bör tillsättas i syfte att se över ATP-systemet i dess helhet. Riktlinjerna för utredningen bör innefatta att rättsförluster för intjänade rättigheter undviks, att standardförändringar bör ske någorlunda lika för yrkesverksamma och pensionärer, att folkpensioneringen skall utgöra en bastrygghet, att tilläggs pensioneringen ej bör utsättas för fördelningspolitiska åtgärder utan att sådana bör föras över statsbudgeten, att pensionssystemet inte bör motverka äldres arbetskraftsutbud, att premiereservprincipen bör gälla för tilläggs pensioneringens finansiering och att möjligheterna bör förbättras till frivilligt pensions sparande. Motionärerna begär i yrkande 1 att regeringen tillsätter en sådan parlamentarisk utredning och i yrkande 2 ett tillkännagivande om att 15- och 30-årsreglerna inte får förändras förrän de kan anpassas till ett nytt regelsystem. I motion Sf297 begär Charlotte Cederschiöld ett tillkännagivande om att 15- och 30-årsreglerna inom ATP-systemet bör bibehållas.

Utskottet behandlade liknande motionsyrkanden senast i sitt av riksdagen godkända betänkande SfU 1987/88:29 om reformering av den allmänna försäkringens efterlevandeförmåner m.m. Utskottet erinrade därvid om att pensionsberedningen har till uppgift att göra en allmän översyn av reglerna inom det allmänna pensionssystemet och ansåg med hänsyn härtill, och då utskottet inte ville föregripa beredningens arbete, att yrkandena om en ny parlamentarisk utredning inte borde föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottet vidhåller uppfattningen att någon ny parlamentarisk utredning om det allmänna pensionssystemet inte bör tillsättas under det att pensionsberedningens arbete pågår, och utskottet avstyrker bifall till motion Sf338 yrkande 1.

I fråga om 15- och 30-årsreglerna instämde utskottet i det nyss nämnda betänkandet i att reglerna är av stor betydelse för särskilt kvinnornas möjligheter att skapa sig en trygghet i form av egen ATP-pension. Utskottet anförde vidare att reglerna kunde komma att få ökad betydelse genom förändringarna i efterlevandeskyddet som medförde att kvinnornas behov av att bygga upp en trygghet genom en egen ATP-pension ökar. Enligt utskottets mening var det emellertid inte möjligt att besluta att reglerna för intjänande av rätt till ATP skall kvarstå oförändrade för all framtid. Pensionsberedningen skulle i sitt fortsatta arbete göra en översyn av

ATP-systemet i övrigt, och av betydelse för intjänandereglererna kunde därvid bli beredningens ställningstagande i bl.a. frågan om delning av pensionspoäng mellan makar. Utskottet utgick emellertid från att pensionsberedningen i sina fortsatta överväganden skulle beakta vad utskottet anfört om betydelsen av de gällande intjänandereglererna. – Med det anförda fick enligt utskottets mening syftet med de föreliggande motionerna i huvudsak anses vara tillgodosett.

Utskottet finner de återgivna uttalandena alltjämt äga giltighet och avstyrker därmed bifall till motion Sf338 yrkande 2 och motion Sf297.

Charlotte Cederschiöld begär i motion Sf275 att regeringen ger pensionsberedningen i uppdrag att utreda möjligheten för ena maken att tillgodogöra sig inbetalade ATP-avgifter för den del av andra makens inkomst som överstiger sju och ett halvt basbelopp.

Pensionsberedningen har som nämnts bl.a. att överväga frågan om delning av pensionspoäng mellan makar. Utskottet ansåg vid bedömningen av motioner härom i det nyss nämnda betänkandet SfU 1987/88:29 att beredningens arbete i denna del borde avvaktas. Enligt utskottets uppfattning har den i motion Sf275 väckta frågan sådant samband med frågan om delning av pensionspoäng mellan makar att den i avvaktan på resultatet av beredningens arbete inte heller bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

Bo Nilsson m.fl. begär i motion Sf298 att regeringen ger pensionsberedningen i uppdrag att utreda möjligheten att komplettera ATP-systemet så att även den som har lägre pensionspoäng kan uppnå full pension genom att ha fler än 30 poängår.

Som nämnts har pensionsberedningen i uppdrag att göra en allmän översyn av ATP-systemet. Beredningen har därvid möjlighet att beakta även den fråga som tas upp i motion Sf298. Enligt utskottets uppfattning behöver motionen inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motion Sf368 av Marianne Andersson och Ingbritt Irhammar begärs förslag om sådan ändring av ATP-reglererna att ATP-poäng räknas från första inkomstkronan.

Utskottet konstaterar liksom vid sin senaste behandling av frågan (SfU 1987/88:18) att motionärernas förslag om att ATP skall utbetalas också för inkomster som understiger ett basbelopp skulle medföra en höjning av avgiftsuttaget för ATP. Utskottet, som noterar att även denna fråga kan beröras av pensionsberedningens arbete, är inte berett att medverka härtill och avstyrker följaktligen bifall till motion Sf368.

Sasom ovan nämnts jämföras med poängår vid ATP-beräkning sådant är under vilket en förälder vårdar barn under tre år (*vårdår*). En förälder som vill ha ett vårdår tillgodoräknat skall ansöka härom hos försäkringskassan senast ett år efter utgången av det år som skall tillgodoräknas.

I en rad motioner tas upp frågan om ett förenklat förfarande för tillgodoräkning av vårdår. Karin Israelsson anför i motion Sf210 att tillgodoräkning av vårdår borde kunna ske automatiskt och således utan egen anmälan, och hon begär ett tillkännagivande i enlighet härmed. Liknande synpunkter och yrkanden framförs av Charlotte Cederschiöld i motion Sf259, Ingegerd Sahlström m.fl. i motion Sf299, Aina Westin m.fl. i

motion Sf318 och Kersti Johansson m.fl. i motion Sf340. I den sistnämnda motionen (yrkande 3) begärs att riksförsäkringsverket får i uppdrag att utarbeta förslag i frågan samt (yrkande 2) ett tillkännagivande om förbättrade pensionsvillkor för vård av egna barn. Iréne Vestlund m.fl. begär i motion Sf292 ett tillkännagivande om förlängning av ansökningstiden till sex år.

När det gäller frågan om tillgodoräknande av vårdår vill utskottet, liksom vid sin senaste behandling av frågan (se SfU 1987/88:29), framhålla följande. Denna förmån utgår till en försäkrad förälder som under större delen av ett år vårdar barn som inte har fyllt tre år under förutsättning att föräldern så önskar. Det är således fråga om en frivillig förmån och den bör av det skälet inte påföras automatiskt. Däremot anser utskottet att det kan finnas skäl att förbättra informationen om rätt till ATP-poäng för vård av barn. Utskottet förutsätter dock att riksförsäkringsverket såsom tillsynsmyndighet tar erforderliga initiativ härtill och därvid tillser att informationen sprids till försäkrade som kan beröras av förmånen. Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motionerna Sf210, Sf259, Sf299, Sf318 och Sf340 yrkandena 2 och 3.

Vad avser frågan om förlängning av tiden för ansökan om tillgodoräknande av vårdår anser utskottet att någon sådan förlängning inte behövs, och utskottet avstyrker därför bifall även till motion Sf292.

I motion Sf335 av Rune Thorén m.fl. tas upp frågan om retroaktiv rätt till ATP-poäng för vård av barn. Enligt motionärerna är det ett rättvisekrav att föräldrar som efter ATP-systemets införande den 1 januari 1960 vårdat egna barn under tre år ges sådan retroaktiv rätt. Motionärerna begär därför att en utredning tillsätts med uppgift att lägga fram förslag i nu angivet syfte.

Frågan om retroaktiv rätt till ATP-poäng för vård av barn före år 1982 har tidigare behandlats av utskottet och senast i det av riksdagen godkända betänkandet SfU 1987/88:29. Utskottet erinrade därvid om att dåvarande departementschefen i samband med införandet av rätt till ATP-poäng för vård av barn uttalat att reformen var klart avgränsad och att utskottet i det sammanhanget inte ansåg att någon retroaktiv rätt till ATP-poäng för vård av barn borde införas utan att i stället olika åtgärder av social- och arbetsmarknadspolitiskt slag genomföras för att stärka ATP-skyddet för småbarnsföräldrar. Utskottet erinrade i betänkandet SfU 1987/88:29 också om att de nuvarande reglerna för ATP-beräkning ger ett visst skydd för föräldrar som avstår från förvärvsarbete för att vårda egna barn samt framhöll att det ingår i pensionsberedningens uppdrag att se över reglerna för intjänande av ATP-rätt. Mot den angivna bakgrunden avstyrkte utskottet bifall till föreliggande motion i frågan.

Enligt utskottets mening saknas anledning till annat ställningstagande. Utskottet avstyrker således bifall till motion Sf335.

En förälder som vårdar barn under 16 års ålder som behöver särskild tillsyn och vård på grund av sjukdom eller handikapp har rätt till vårdbidrag. Vårdbidraget utgår med belopp motsvarande hel, halv eller fjärdedels förtidspension till ensamstående jämte pensionstillskott. Av vårdbidraget kan en viss del bestämmas som ersättning för merkostnader. Vårdbidraget är skattepliktigt och pensionsgrundande inkomst för föräldern. Detta gäller

dock inte till den del det är ersättning för merkostnader. Merkostnadsersättningen är skattefri och grundar inte någon rätt till pension.

I motion Sf309 framhåller Bengt Westerberg m.fl. den värdefulla insats som en förälder som vårdar ett handikappat barn utför och begär (yrkande 3) att regeringen skall lägga fram ett förslag som gör att föräldern får tillgodoräkna sig ATP-poäng på grundval av vårdbidraget i dess helhet, alltså även på merkostnadsersättningen.

Utskottet behandlade ett liknande motionsyrkande i sitt av riksdagen godkända betänkande SfU 1986/87:18. Utskottet uttalade därvid att det i motionen berörda förhållandet var en ofrånkomlig följd av att en särskild skattefri merkostnadsdel numera kunde beräknas. Alternativet var att återgå till de regler som tidigare gällde och göra hela vårdbidraget skattepliktigt. Utskottet ansåg att fördelarna med det nuvarande systemet övervägde den nackdel som motionärerna påtalat och avstyrkte bifall till det föreliggande motionsyrkandet.

Utskottet anser att riksdagen bör vidhålla sin tidigare uppfattning och avstyrker bifall till motion Sf309 yrkande 3.

Barbro Sandberg och Charlotte Branting tar i motion Sf357 också upp situationen för föräldrar som vårdat svårt handikappade barn. Motionärerna påpekar att en av föräldrarna, vanligen modern, ofta måste vara hemma med barnet. Vårdbidrag övergår när barnet fyller 16 år till barnet i form av förtidspension. Föräldern går då miste om både "lön" och pensionspoäng trots att hon ofta måste fortsätta att vårda barnet. Om barnet som vuxen flyttar till servicehus, kan föräldern ha nått den ålder då det inte är lätt att få ett välbetalt arbete utanför hemmet. Dessa föräldrar kommer enligt motionärerna aldrig att komma upp i någon hög pensionspoäng och kanske inte heller full kvalifikationstid trots att de under en lång följd av år gjort en betydande kostnadsbesparande insats för samhället. Motionärerna begär därför ett tillkännagivande till regeringen om att förbättringar behövs i pensionsvillkoren för dessa personer.

Vid sin behandling av en motsvarande motion i betänkandet SfU 1987/88:29 framhöll utskottet det viktiga arbete som föräldrar som vårdar svårt handikappade barn utför och den betydande arbetsinsats som det därvid är fråga om. Enligt utskottets uppfattning skulle dessa föräldrar i första hand tillgodoses i form av en egen pensionsrätt, och utskottet erinrade om att pensionsberedningen i sitt fortsatta arbete bl.a. skulle pröva frågan om vad som skall ligga till grund för beräkning av ATP.

Utskottet anser fortfarande att något riksdagens uttalande inte är påkallat i frågan och avstyrker bifall till motion Sf357.

För full pension från ATP krävs, som ovan nämnts, att pensionären tillgodoräknats minst 30 poängår. För den som är född under något av åren 1915–1923 skall talet 30 utbytas mot talet 20 utökad med ett för varje år som den försäkrade är född senare än år 1914. Dessutom skall en ökning ske med en tiondel av det antal år som en försäkrad i denna åldersgrupp inte tillgodoräknats pensionspoäng på grund av undantagande från ATP eller utebliven avgiftsbetalning. Möjligheten att begära undantagande från ATP upphörde med utgången av år 1981. Personer som är födda före år 1924 fick

dock möjlighet att behålla ett tidigare undantagande från ATP.

Lennart Brunander och Karin Starrin begär i motion Sf205 ändrade regler för ATP-systemet så att den som begärt undantagande från ATP inte får sin ATP reducerad utöver den reducering som själva undantagandet omfattar. Motionen riktar sig således mot de övergångsregler som gäller för personer födda under åren 1915–1923.

Den fråga som tas upp i motionen har anknytning till vad utskottet i föregående avsnitt anfört angående undantagande från ATP och behandlades senast i utskottets av riksdagen godkända betänkande SfU 1987/88:18. Regler angående reducering av ATP för den som var född under åren 1915–1923 och som helt eller delvis stod utanför ATP tillkom redan i samband med införandet av ATP. Syftet härmed var att undvika att någon skaffade sig obefogade fördelar på pensioneringens bekostnad. Mot denna bakgrund finner utskottet, liksom tidigare, inte anledning förorda någon ändring i bestämmelserna i fråga och avstyrker bifall till motion Sf205.

Förtidspension

Förtidspension utgår enligt gällande bestämmelser till en försäkrad som har fyllt 16 år för tid före den månad, då han fyller 65 år eller ålderspension dessförinnan börjar utgå till honom, om hans arbetsförmåga på grund av sjukdom eller annan nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmågan är nedsatt med minst hälften och nedsättningen kan anses varaktig. Kan nedsättningen av arbetsförmågan inte anses varaktig men antas bli bestående avsevärd tid, har den försäkrade rätt till sjukbidrag. Detta bidrag är begränsat till viss tid men i övrigt gäller vad som är föreskrivet om förtidspension även sjukbidrag. Rätt till förtidspension tillkommer också, som berörts i ett föregående avsnitt, en arbetslös försäkrad som fyllt 60 år och som till följd av arbetslöshet har uppburit ersättning från erkänd arbetslöshetskassa under den längsta tid sådan ersättning kan utgå eller uppburit kontant arbetsmarknadsstöd under 450 dagar. Förtidspension utges i form av hel, halv eller två tredjedels pension.

Reglerna om förtidspension/sjukbidrag gäller även handikappade studerande under förutsättning att arbetsförmågan är nedsatt med minst 50 %. Enligt praxis bedöms studerande ungdomars rätt till sjukbidrag/förtidspension utifrån deras förmåga att skaffa sig inkomst av förvärvsarbete vid ett tänkt avbrott i studierna.

Bengt Westerberg m.fl. begär i motion Sf309 yrkande 9 ett tillkännagivande om att förtidspensionering av handikappade studerande bör undvikas.

I motion Sf313 anför Kjell-Arne Welin att myndigheter som försäkringskassa, arbetsförmedling, socialvård, sjukvård och skyddskonsulenter samt företagshälsovård, fackliga organisationer etc. måste samordnas för att förbättra möjligheterna till rehabilitering. Motionären begär att en utredning tillsätts för att föreslå åtgärder.

Utskottet vill erinra om att rehabiliteringsberedningen i enlighet med sina direktiv har behandlat bl.a. frågor om förtidspensionering och om samordning av rehabiliteringsinsatser. Beredningen har lagt fram sina förslag i betänkandet (SOU 1988:41) Tidig och samordnad rehabilitering.

I betänkandet föreslår rehabiliteringsberedningen att åldersgränsen för rätt till förtidspension/sjukbidrag skall höjas till 25 år, om inte synnerliga skäl föreligger. Med den höjda åldersgränsen vill beredningen understryka vikten av att alla handikappade skall ha rätt till en individanpassad habilitering resp. rehabilitering inkl. arbetsprövning innan en eventuell pensionsprövning kan bli aktuell. Beredningen föreslår att handikappade ungdomar mellan 16 och 25 år skall ha rätt till s.k. rehabiliteringsersättning under förutsättning att den handikappade deltar i rehabiliteringsåtgärd och/eller att arbetsförmågan på grund av handikappet är nedsatt med minst en fjärdedel och nedsättningen kan anses varaktig. I fråga om gruppen synskadade, döva och hörselskadade ungdomar utan andra handikapp föreslår beredningen att de under utbildning undantas från rätt till sjukbidrag enligt nuvarande regelsystem eller till föreslagen rehabiliteringsersättning. Studiestöd tillsammans med handikappersättning föreslås vara det stöd som normalt skall utges under studietiden. – Beredningen har också lämnat förslag om ett samordnat rehabiliteringsmål och om ett ökat administrativt och samordnande ansvar för försäkringskassorna för att rehabiliteringsarbetet genomförs i varje enskilt fall.

Betänkandet är för närvarande föremål för remissbehandling. Remissbehandlingen och sedvanlig beredning av betänkandet inom regeringskansliet bör enligt utskottets mening avvaktas, och utskottet avstyrker därför bifall till motionerna Sf309 yrkande 9 och Sf313.

I motion Sf328 av Karin Israelsson m.fl. begärs i yrkande 2 en översyn av reglerna för förtidspension av egenföretagare/lantbrukare. Motionärerna anför att det för en lantbrukare är så gott som omöjligt att – trots total arbetsförmåga – få hel förtidspension så länge han bor kvar på gården och hustrun har inkomst av jordbruksfastigheten. Enligt motionärerna måste åtgärder vidtas så att lantbrukare kan komma i åtnjutande av hel förtidspension utan att familjen i övrigt slutar arbeta inom lantbruket eller att makarna tvingas flytta isär.

Utskottet behandlade motsvarande motionsyrkande i sitt av riksdagen godkända betänkande SfU 1987/88:18. Utskottet erinrade då om att förtidspension kan utgå till försäkrad vars arbetsförmåga är nedsatt med minst hälften på grund av sjukdom eller annan nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmågan. För rätt till hel förtidspension krävs att arbetsförmågan är nedsatt i sådan grad att inget eller endast en ringa del därav återstår. Vid bedömande av i vad mån den försäkrades arbetsförmåga är nedsatt skall beaktas vederbörandes förmåga att vid den nedsättning av prestationsförmågan varom är fråga bereda sig inkomst genom sådant arbete som motsvarar hans krafter och färdigheter och som rimligen kan begäras av honom med hänsyn till hans utbildning och tidigare verksamhet samt ålder, bosättningsförhållanden och därmed jämförliga omständigheter. Detta innebär, anförde utskottet, att hänsyn måste tas till storleken av å ena sidan den arbetsinkomst som den försäkrade uppnått eller kan antas uppnå efter invaliditetens inträde och å andra sidan hans arbetsinkomst som frisk. Man har därför att beakta både den inkomst som den försäkrade uppnått före invaliditetens inträde och den inkomst som han, om han inte drabbats av invaliditet, under den tid därefter som kan överblickas sannolikt skulle ha

kunnat erhålla. Utskottet var införstått med att denna invaliditetsbedömning med jämförelse av inkomster kunde medföra problem för egenföretagare på grund av svårigheterna att i vissa fall skilja mellan förvärvsinkomst och kapitalinkomst. Dessa problem borde dock enligt utskottets mening kunna lösas inom ramen för gällande bestämmelser. Med hänsyn till att invaliditetsprövningen i betydande mån innefattade en skälighetsbedömning ville utskottet dock understryka vikten av att en noggrann och fullständig utredning görs i varje enskilt fall. Med det anförda avstyrkte utskottet bifall till den föreliggande motionen.

Utskottet vidhåller sin tidigare inställning och avstyrker bifall till motion Sf328 yrkande 2.

Handikappersättning

Handikappersättning utges till en försäkrad som har fyllt 16 år och som före 65 års ålder fått sin funktionsförmåga varaktigt nedsatt i sådan omfattning att han i sin dagliga livsföring behöver mera tidskrävande hjälp av annan eller behöver hjälp av annan för att kunna förvärvsarbeta eller eljest får vidkännas betydande merutgifter på grund av sitt handikapp. Handikappersättning utges för år räknat med 65, 50 eller 34 % av basbeloppet alltefter hjälpbehovets omfattning och merutgifternas storlek. I enlighet med riksdagens begäran (SfU 1987/88:18, rskr. 197) utreds för närvarande frågan om en ytterligare, lägre nivå inom handikappersättningen. Behovet av ersättning skall omprövas i samband med förtids- eller ålderspensionering.

Handikappersättning utges alltid till den som är blind, döv eller gravt hörselskadad om handikappet inträffat före 65 års ålder. Till den som är blind utgår ersättning regelmässigt med 65 % före pensionering och för tid efter pensionering med 34 %, om inte stödbehovet då motiverar högre ersättning. Till den som är döv eller gravt hörselskadad utgår ersättning med 34 % av basbeloppet, om inte stödbehovet motiverar högre ersättning.

Regeringen har under år 1988 tillkallat en kommitté (S 1988:03, dir. 1988:53) med uppgift att utreda vissa frågor om kommunernas och landstingens insatser för människor med omfattande funktionshinder. Kommitténs huvuduppgift bör enligt direktiven vara att kartlägga och analysera de insatser för funktionshindrade som görs inom socialtjänsten samt habiliteringen och rehabiliteringen. Utgångspunkten för utredningsarbetet bör vara situationen för barn, ungdomar och vuxna med omfattande funktionshinder samt för de små och mindre kända handikappgrupperna. Om kommittén finner att det föreligger brister i socialtjänstens och habiliterings/rehabiliterings insatser för dessa grupper bör den lämna förslag som kan leda till förbättringar inom områdena och som innebär att grupperna i framtiden bör kunna tillförsäkras ett väl fungerande stöd.

Anders Svärd anför i motion Sf319 att en person som före 65 års ålder drabbas av ett handikapp kan få handikappersättning och får behålla denna ersättning även efter fyllda 65 år medan den som drabbas av ett handikapp efter 65 års ålder inte erhåller sådan ersättning trots att merkostnaderna kan vara desamma. Denna skillnad är enligt motionärens mening inte rimlig, och i motionen begärs därför att den aviserade handikapputredningen ges i

uppdrag att överväga frågan om möjlighet att bevilja handikappersättning även efter ålderspensionering.

1988/89:SfU13

Liksom vid behandlingen av en motsvarande motion i betänkandet SfU 1987/88:18 vill utskottet framhålla att syftet med handikappersättning är att ge kompensation för hjälpbehov som uppkommit på grund av sjukdom eller skada medan de hjälpbehov som hänför sig till åldrandet inte bör ersättas genom handikappersättning. Utskottet vill vidare erinra om att rätten till handikappersättning omprövas då den försäkrade tillerkänns ålderspension. De i motionen upptagna frågorna kan dock komma att beröras i den ovan nämnda utredningen om stöd till människor med funktionshinder. Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motion Sf319.

Inger Hestvik m.fl. kritiserar i motion Sf355 att hemsjukvårdsbidrag beaktas vid bedömningen av en persons rätt till handikappersättning. Enligt motionärerna bör i stället först bedömas om personen har rätt till handikappersättning, och hemsjukvårdsbidraget bör inte inverka på den bedömningen. Motionärerna begär ett tillkännagivande om behovet av ändrade regler för handikappersättning.

Som motionärerna anför inverkar förekomsten av hemsjukvårdsbidrag på rätten till handikappersättning. Med stöd av två domar i försäkringsöverdomstolen rekommenderar riksförsäkringsverket i sina allmänna råd (1988:8) om handikappersättning enligt lagen om allmän försäkring att samhällsstöd i form av hemsjukvårdsbidrag eller motsvarande ersättning från kommun eller landsting som lämnas som ersättning för en försäkrads hjälpbehov skall beaktas vid bedömningen av stödbehovets omfattning. Detta är enligt utskottets uppfattning rimligt med hänsyn till handikappersättningens karaktär av merutgiftsersättning. Utskottet vill dock framhålla att till den nyss nämnda kommitténs uppgifter hör att pröva hur ansvaret för stödet till människor med funktionshinder bör fördelas mellan huvudmännen. Utskottet anser att motion Sf355 inte bör föranleda någon åtgärd av riksdagen.

Barbro Sandberg och Kenth Skårvik anför i motion Sf358 att en blind persons hjälpbehov inte torde bli mindre efter fyllda 65 år än före och begär i yrkande 1 en utredning om omprövningen av handikappersättningen till blinda vid pensionering. De kritiserar vidare de oklara ansvarsförhållandena för att informera handikappade om rätten till handikappersättning och anser att rutinerna bör ses över för hur informationen skall nå ut till dem som är berörda, och de begär i yrkande 2 ett tillkännagivande härom till regeringen. Samma motionärer kritiserar i motion Sf360 den varierande tillämpningen av reglerna om handikappersättning i olika delar av landet och den rättstillämpning som gör att merutgifter för arbetsresor med egen bil inte grundar rätt till handikappersättning, då den sökande kan få färdtjänst. Motionärerna pekar också på behovet av handikappersättning för fritidsresor med egen bil. De begär en översyn av handikappersättningens praktiska tillämpning i dessa avseenden.

Bakgrunden till regeln om omprövning av rätten till handikappersättning vid pensionering är som ovan berörts att den som tidigare har haft behov av fortlöpande hjälp eller har haft merutgifter för att kunna förvärvsarbeta ofta inte kan åberopa stödbehov i samma omfattning sedan han har pensionerats

(prop. 1974:129). Omständigheterna vid pensioneringen kan däremot vara eller bli sådana att den försäkrade med återopande av övrigt stödbehov har rätt till fortsatt handikappersättning. Riksförsäkringsverket rekommenderar i sina nyss nämnda allmänna råd att vid omprövningen av rätten till handikappersättning för en blind stödbehovet utreds förutsättningslöst med utgångspunkt från att högre handikappersättning än garantinivån 34 % kan komma i fråga.

Enligt utskottets mening ger nuvarande regler utrymme för en generös bedömning av blindas rätt till handikappersättning även efter pensionering. Frågan kan även komma att beröras av utredningen om samhällets stöd till människor med funktionshinder. Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motion Sf358 yrkande 1.

I de nyss nämnda allmänna råden ger riksförsäkringsverket med ledning av domar i försäkringsöverdomstolen rekommendationer om hur merutgifter för resor skall bedömas med hänsyn tagen till om den försäkrade kan använda allmänna kommunikationer och till hans rätt till kommunal färdtjänst. Råden avser dels förvärvsarbete som har egen bil, dels förvärvsarbete som inte har egen bil, dels försäkrade som inte förvärvsarbetsbetar.

Frågorna om ansvaret för information till de handikappade om deras rätt till ersättning och om förhållanden mellan rätt till handikappersättning och till färdtjänst rymms väl inom utredningen om samhällets stöd till människor med funktionshinder. Frågan om funktionshindrades möjligheter till en god fritid och rekreation nämns särskilt i direktiven. Utskottet, som också utgår från att riksförsäkringsverket inom ramen för sitt tillsynsansvar bevakar informationsfrågor och regeltillämpningen, avstyrker på grund av det anförda bifall även till motionerna Sf358 yrkande 2 och Sf360.

Anslaget

Regeringen har till anslaget D 2. Folkpensioner föreslagit ett förslagsanslag på 58 080 000 000 kr.

I motion Sf290 av Sten Svensson m.fl. begärs i yrkande 3 – under förutsättning av bifall till yrkandet i motionen om pensionstillskott till pensionärer som begärt undantagande från ATP – att riksdagen under anslaget D 2 anvisar 58 147 500 000 kr. Claes Roxbergh m.fl. begär i motion Sf240 att riksdagen beslutar om erforderliga medel för att undantagandepensionärer skall få pensionstillskott.

Utskottet har ovan avstyrkt det bl.a. i motion Sf290 framförda yrkandet om pensionstillskott till undantagandepensionärerna. Till följd härav avstyrker utskottet bifall även till de i motionerna Sf290 och Sf240 framställda anslagsyrkandena och tillstyrker regeringens förslag till medelsanvisning till folkpensioner.

Vissa yrkesskadeersättningar m.m.

Utskottet tillstyrker regeringens under litt. D 4 framlagda förslag om medelsanvisning.

Från anslaget bekostas vårdbidrag till förälder som vårdar barn under 16 års ålder och som behöver särskild tillsyn och vård på grund av sjukdom eller handikapp. Även merkostnader på grund av sjukdomen eller handikappet skall beaktas. Vårdbidraget utgår med belopp motsvarande hel, halv eller fjärdedels förtidspension till ensamstående jämte pensionstillskott (192, 96 resp. 48 % av basbeloppet). Vårdbidraget är skattepliktig och pensionsgrundande inkomst för föräldern. Av vårdbidraget kan dock en viss del bestämmas som ersättning för merkostnader. Merkostnadsersättningen är skattefri och denna ersättning grundar inte någon rätt till pension. Den har fyra nivåer (17, 34, 50 resp. 65 % av basbeloppet).

Bengt Westerberg m.fl. begär i motion Sf309 yrkande 1 beslut om nya beräkningsgrunder för vårdbidraget. Motionärerna anser att bidraget skall höjas och utges med två och ett halvt basbelopp vid hel förmån. De motiverar förslaget med att vården av ett handikappat barn hemma ställer stora krav på en familj och att en av föräldrarna ofta måste avbryta ett förvärvsarbete, vilket leder till en svår ekonomisk situation.

Utskottet behandlade ett motionsyrkande med samma syfte senast under föregående riksmöte i sitt av riksdagen godkända betänkande SFU 1987/88:15. Utskottet hänvisade därvid till att anhörigvårdskommittén i sitt betänkande (Ds S 1981:16) tagit upp frågan om vårdbidraget även fortsättningsvis skulle vara anpassat till nivån på förtidspension inom folkpensioneringen eller om vårdbidraget skulle basbeloppsanknytas till en viss nivå. Kommittén fann att en anknytning till förtidspensionen hade haft stora fördelar genom att förbättringar av förtidspensionen utöver basbeloppsuppräkningar även slagit igenom på vårdbidraget, och kommittén föreslog ingen ändring av konstruktionen i detta hänseende. – Utskottet fann för sin del inte heller anledning att beloppsmässigt skilja vårdbidraget från förtidspension och avstyrkte bifall till motionen.

Utskottet vidhåller sin tidigare uppfattning och avstyrker följaktligen bifall till motion Sf309 yrkande 1.

I motion Sf309 begär Bengt Westerberg m.fl. också (yrkande 8) ett tillkännagivande om att kostnader för pedagogiska leksaker bör medräknas vid merkostnadsberäkningen.

Som ovan nämnts skall även merkostnader på grund av barnets sjukdom eller handikapp beaktas vid bedömning av rätt till vårdbidrag. Frågan om vilka merkostnader som bör godtas får avgöras i varje särskilt fall. Detta bör enligt utskottets mening gälla även kostnader för pedagogiska leksaker. Utskottet anser därför inte att motion Sf309 yrkande 8 bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

Eva Johansson m.fl. anser i motion Sf223 att merkostnadsersättningen bör anpassas bättre till de verkliga merkostnaderna och begär en förutsättningslös utredning om bättre överensstämmelse mellan faktiska kostnader och ersättningen. Sven-Gösta Signell och Gustav Persson pekar i motion Sf295 på att bedömningen av merkostnadsersättningen är oproportionerligt tidskrävande och begär ett tillkännagivande om behovet av en mer schablonmässig beräkning av merkostnaderna. Ett liknande yrkande framförs av Inger Hestvik m.fl. i motion Sf356.

Utskottet vill erinra om att de angivna frågorna kan komma att beröras inom den utredning om samhällets stöd till människor med funktionshinder för vilken närmare redogjorts under avdelningen Folkpensioner. Någon riksdagens åtgärd är enligt utskottets uppfattning inte nu påkallad, och utskottet avstyrker bifall till motionerna Sf223, Sf295 och Sf356.

Regeringen har till *anslaget* C 3. Vårdbidrag till handikappade barn föreslagit ett förslagsanslag på 750 000 000 kr.

I motion Sf309 yrkande 2 begär Bengt Westerberg m.fl. till följd av den i samma motion föreslagna höjningen av vårdbidraget att under anslaget anvisas 940 945 000 kr.

Utskottet har ovan avstyrkt motionsyrkandet om höjning av vårdbidraget. Till följd härav avstyrker utskottet även bifall till det i motionen framställda anslagsyrkandet och tillstyrker regeringens förslag till medelsanvisning till vårdbidrag för handikappade barn.

Barnpensioner

Från anslaget bekostas barnpension från folkpensioneringen. Barnpension från folkpensioneringen utges till barn som är under 18 år och vars far eller mor eller båda föräldrar avlidit. Barn under 19 år har rätt till barnpension från ATP om den avlidne föräldern var berättigad till ATP.

Per Olof Håkansson m.fl. tar i motion Sf248 upp frågan om åldersgränsen för barnpension från ATP. Motionärerna anför att vid en skilsmässa är fadern underhållsskyldig för barn som studerar tills barnet fyller 21 år men om fadern avlider får barnet barnpension från ATP endast t.o.m. den månad barnet fyller 19 år. Motionärerna begär ett tillkännagivande om att barnpension från ATP bör kunna utgå till 21 års ålder. I motion Sf372 begär Rune Rydén ett beslut att barnpension liksom förlängt bidragsförskott skall kunna utgå efter 18 års ålder.

Enligt de nya bestämmelserna om efterlevandeförmåner som riksdagen beslutat och som träder i kraft den 1 januari 1990 skall barnpension inom både folk- och tilläggspensioneringen utges fram till dess barnet fyller 18 år. Om barnet är äldre men bedriver studier på grund- eller gymnasieskolenivå skall barnpensionen kunna utges så länge studierna fortgår, dock längst t.o.m. juni månad det år då barnet fyller 20 år. Med hänsyn härtill finner utskottet att motionerna Sf248 och Sf372 inte påkallar någon riksdagens åtgärd.

Utskottet tillstyrker regeringens under litt. C 5 framlagda förslag till medelsanvisning till Barnpensioner.

Hemställen

Utskottet hemställer

Folkpensioner m.m.

1. beträffande *höjning av folkpensionens grundbelopp m.m.* att riksdagen avslår motionerna 1988/89:Sf268 yrkande 2, 1988/89:Sf282 i denna del, 1988/89:Sf307 yrkande 2, 1988/89:Sf340 yrkande 1 och 1988/89:Sf365 yrkande 2.

2. beträffande *basbeloppsberäkning*
att riksdagen avslår motion 1988/89:Sf345,
3. beträffande *pensionsåldern*
att riksdagen avslår motionerna 1988/89:Sf285, 1988/89:Sf323 och 1988/89:Sf364,
4. beträffande *folkpension till utlänningar*
att riksdagen avslår motion 1988/89:Sf273,
5. beträffande *villkoren vid växelvård*
att riksdagen avslår motionerna 1988/89:Sf268 yrkande 1 och 1988/89:Sf276,
6. beträffande *efterlevandeskydd för vuxna*
att riksdagen avslår motion 1988/89:Sf366,
7. beträffande *pensionstillskott vid undantagande från ATP*
att riksdagen avslår motionerna 1988/89:Sf268 yrkande 4, 1988/89:Sf279 yrkande 1, 1988/89:Sf290 yrkande 1 och 1987/88:Sf307 yrkande 3,
8. beträffande *förtidspensionärers pensionstillskott*
att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Sf327 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
9. beträffande *ny parlamentarisk översyn av ATP-systemet*
att riksdagen avslår motion 1988/89:Sf338 yrkande 1,
10. beträffande *15- och 30-årsreglerna inom ATP-systemet*
att riksdagen avslår motionerna 1988/89:Sf297 och 1988/89:Sf338 yrkande 2,
11. beträffande *delning av pensionspoäng mellan makar*
att riksdagen avslår motion 1988/89:Sf275,
12. beträffande *intjänande av ATP under mer än 30 år*
att riksdagen avslår motion 1988/89:Sf298,
13. beträffande *inkomst under ett basbelopp*
att riksdagen avslår motion 1988/89:Sf368,
14. beträffande *tillgodoräkning av vårdår*
att riksdagen avslår motionerna 1988/89:Sf210, 1988/89:Sf259, 1988/89:Sf299, 1988/89:Sf318 och 1988/89:Sf340 yrkandena 2 och 3,
15. beträffande *förlängning av tiden för ansökan om vårdår*
att riksdagen avslår motion 1988/89:Sf292,
16. beträffande *retroaktiv rätt till vårdår*
att riksdagen avslår motion 1988/89:Sf335,
17. beträffande *ATP-poäng av vårdbidrag*
att riksdagen avslår motion 1988/89:Sf309 yrkande 3,
18. beträffande *pensionsvillkor vid vård av svårt handikappade barn*
att riksdagen avslår motion 1988/89:Sf357,
19. beträffande *övergångsregler för ATP*
att riksdagen avslår motion 1988/89:Sf205,
20. beträffande *förtidspensionering av handikappade studerande m.m.*
att riksdagen avslår motionerna 1988/89:Sf309 yrkande 9 och 1988/89:Sf313,

21. beträffande *förtidspension för egenföretagare*
att riksdagen avslår motion 1988/89:Sf328 yrkande 2,
22. beträffande *handikappersättning till ålderspensionär*
att riksdagen avslår motion 1988/89:Sf319,
23. beträffande *handikappersättning vid hemsjukvårdsbidrag*
att riksdagen avslår motion 1988/89:Sf355,
24. beträffande *handikappersättning till blinda*
att riksdagen avslår motion 1988/89:Sf358 yrkande 1,
25. beträffande *översyn av handikappersättningsreglerna m.m.*
att riksdagen avslår motionerna 1988/89:Sf358 yrkande 2 och 1988/89:Sf360,
26. beträffande *medelsanvisning till folkpensioner*
att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motionerna 1988/89:Sf240 och 1988/89:Sf290 yrkande 3 till *Folkpensioner* för budgetåret 1989/90 anvisar ett förslagsanslag på 58 080 000 000 kr.,

Vissa yrkesskadeersättningar m.m.

27. beträffande *medelsanvisning till vissa yrkesskadeersättningar m.m.*
att riksdagen till *Vissa yrkesskadeersättningar m.m.* för budgetåret 1989/90 anvisar ett förslagsanslag på 2 500 000 kr.,

Vårdbidrag för handikappade barn

28. beträffande *beräkningsgrunden för vårdbidrag*
att riksdagen avslår motion 1988/89:Sf309 yrkande 1,
29. beträffande *kostnader för pedagogiska leksaker*
att riksdagen avslår motion 1988/89:Sf309 yrkande 8,
30. beträffande *beräkningen av merkostnadsersättning*
att riksdagen avslår motionerna 1988/89:Sf223, 1988/89:Sf295 och 1988/89:Sf356,
31. beträffande *medelsanvisning till vårdbidrag*
att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motion 1988/89:Sf309 yrkande 2 till *Vårdbidrag för handikappade barn* för budgetåret 1989/90 anvisar ett förslagsanslag på 750 000 000 kr.,

Barnpensioner

32. beträffande *åldersgränsen för rätt till barnpension*
att riksdagen avslår motionerna 1988/89:Sf248 och 1988/89:Sf372,
33. beträffande *medelsanvisning till barnpensioner*
att riksdagen med bifall till propositionen till *Barnpensioner* för budgetåret 1989/90 anvisar ett förslagsanslag på 230 000 000 kr.

Stockholm den 9 mars 1989

På socialförsäkringsutskottets vägnar

Doris Håvik

Närvarande: Doris Håvik (s), Gullan Lindblad (m), Börje Nilsson (s), Sigge Godin (fp), Karin Israelsson (c), Lena Öhrsvik (s), Margit Gennser (m), Ingegerd Elm (s), Margareta Persson (s), Barbro Sandberg (fp), Rune Backlund (c), Margó Ingvardsson (vpk), Ragnhild Pohanka (mp), Maud Björnemalm (s), Christina Pettersson (s), Bertil Persson (m), Bo Finnkvist (s).

1988/89:SfU13

Reservationer

1. Höjning av folkpensionens grundbelopp m.m. (mom. 1)

Karin Israelsson och Rune Backlund (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 8 börjar med "Utskottet behandlade" och slutar med "i denna del." bort ha följande lydelse:

Dagens pensionssystem med nuvarande regler om KBT och med gällande skatteregler leder till synnerligen höga marginaleffekter för personer med låg pension. Det är dessutom både krångligt och byråkratiskt. För att eliminera de negativa effekterna är det enligt utskottets mening nödvändigt att införa ett system med avsevärt höjd grundpension, så att även folkpensionärer kan betala skatt enligt den normala skatteskalen och ändå ha en tillfredsställande levnadsstandard. Den höjda grundpensionen bör kompletteras med inkomstrelaterad pension. De frågor som rör ett sådant utbyggt pensionssystem berörs både av inkomstskatteutredningens och pensionsberedningens arbete. Dessa utredningar bör därför vid sitt arbete beakta vad utskottet anfört.

dels att moment 1 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

1. beträffande *höjning av folkpensionens grundbelopp m.m.*

att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Sf268 yrkande 2 och med anledning av motionerna 1988/89:Sf307 yrkande 2, 1988/89:Sf340 yrkande 1 och 1988/89:Sf365 yrkande 2 samt med avslag på motion 1988/89:Sf282 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. Höjning av folkpensionens grundbelopp m.m. (mom. 1)

Margó Ingvardsson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 8 börjar med "Utskottet behandlade" och slutar med "i denna del." bort ha följande lydelse:

Antalet ATP-pensionärer ökar men fortfarande beräknas ca 674 000 pensionärer få helt eller reducerat pensionstillskott. Majoriteten av dessa är kvinnor. Folkpensionens grundbelopp med pensionstillskott uppgår till endast 3 348 kr. i månaden för en ensamstående pensionär. För att utjämna orättvisorna mellan folkpensionärer med låg pension och välbeställda grupper måste enligt utskottets mening folkpensionens grundbelopp och pensionstillskottet höjas. Regeringen bör därför snarast redovisa en plan över i vilken takt detta kan ske. Ett första etappmål bör därvid innefatta en höjning så att grundpensionen beräknas efter 100 % av basbeloppet och motsvarande höjning av pensionstillskottet.

dels att moment 1 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

1. beträffande *höjning av folkpensionens grundbelopp m.m.*
att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Sf282 i denna del och med avslag på motionerna 1988/89:Sf268 yrkande 2, 1988/89:Sf307 yrkande 2, 1988/89:Sf340 yrkande 1 och 1988/89:Sf365 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

3. Pensionsåldern (mom. 3)

Ragnhild Pohanka (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 10 börjar med "Utskottet har" och slutar med "och Sf364." bort ha följande lydelse:

Friheten att själv få bestämma över sin vardagssituation måste också få gälla äldre människor. Enligt utskottets mening skall människor kunna välja om de – utan att förlora på det ekonomiskt – vill gå i pension redan vid 60 års ålder eller vänta till 70 års ålder. Pensionsberedningen, som har att utreda frågan om rörlig pensionsålder, bör beakta detta vid sina bedömningar. Regeringen bör därefter lägga fram förslag härom för riksdagen.

dels att moment 3 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

3. beträffande *pensionsåldern*
att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Sf364 och med anledning av motionerna 1988/89:Sf285 och 1988/89:Sf323 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

4. Folkpension till utlänningar (mom. 4)

Karin Israelsson (c), Rune Backlund (c), Margó Ingvardsson (vpk) och Ragnhild Pohanka (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 11 börjar med "Utskottet vill" och slutar med "motion Sf273." bort ha följande lydelse:

Såsom anförts i motion Sf273 innebär nuvarande regler om rätt till folkpension att flyktingar som i pensionsåldern kommit hit och beviljats uppehållstillstånd här inte förrän efter lång tid kan få svensk folkpension. De är i stället hänvisade till socialhjälp. Enligt utskottets uppfattning är denna ordning inte tillfredsställande. Bestämmelserna om rätten till folkpension för utländska medborgare som får permanent uppehållstillstånd i Sverige bör därför ses över.

Det anförda bör med bifall till motionen ges regeringen till känna.

dels att moment 4 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

4. beträffande *folkpension till utlänningar*
att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Sf273 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

5. Villkoren vid växelvård (mom. 5)

1988/89:SfU13

Karin Israelsson (c), Rune Backlund (c) och Ragnhild Pohanka (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 12 börjar med "Utskottet behandlade" och slutar med "och Sf276." bort ha följande lydelse:

Som framhållits i motionerna Sf268 (yrkande 1) och Sf276 utgör den nuvarande tillämpningen av pensionssystemets regler om när makar, som båda är pensionärer, skall betraktas som ensamstående resp. samboende i många fall ett ekonomiskt hinder för s.k. växelvård. Enligt utskottets mening bör därför riksdagen begära förslag från regeringen i syfte att skapa bättre villkor för anhörigas insatser vid sådan vård.

dels att moment 5 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

5. beträffande *villkoren vid växelvård*
att riksdagen med bifall till motionerna 1988/89:Sf268 yrkande 1 och 1988/89:Sf276 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

6. Efterlevandeskydd för vuxna (mom. 6)

Margó Ingvardsson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 13 börjar med "Utskottet hade" och slutar med "motion Sf366." bort ha följande lydelse:

Såsom anförs i motion Sf366 finns det i fråga om efterlevandeskyddet för homosexuella sambor stora behov av förbättringar. Sådana förbättringar bör enligt utskottets mening införas skyndsamt. Det bör ankomma på regeringen att utforma förslag till erforderlig lagstiftning och snarast lägga fram detta för riksdagen.

dels att moment 6 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

6. beträffande *efterlevandeskydd för vuxna*
att riksdagen med anledning av motion 1988/89:Sf366 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

7. Pensionstillskott vid undantagande från ATP (mom. 7)

Gullan Lindblad (m), Sigge Godin (fp), Karin Israelsson (c), Margit Gennser (m), Barbro Sandberg (fp), Rune Backlund (c) och Bertil Persson (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 14 börjar med "Utskottet har" och slutar med "Sf279 yrkande 1." bort ha följande lydelse:

Utskottet vill framhålla att gällande bestämmelser om avräkning av pensionstillskott mot den ATP som skulle ha utgått om undantagande inte skett kan få den konsekvensen att en ålderspensionär som enda pension kommer att uppbära grundbeloppet inom folkpensioneringen. Skillnaderna i disponibel inkomst mellan olika pensionärsgrupper blir härigenom mycket stora och särskilt påtagliga mellan pensionärer i allmänhet och sådana som till följd av undantagande från ATP inte får del av pensionstillskott. Många s.k. undantagandepensionärer har i dag en bekymmersam situation. Utskot-

tet vill erinra om att åtskilliga av pensionärerna i denna grupp begärde undantagande från ATP innan reformen med pensionstillskott genomfördes år 1969. Enligt utskottets mening bör alla pensionärer med låg eller ingen ATP få rätt till pensionstillskott. Det bör ankomma på regeringen att lägga fram förslag härom i sådan tid att förslaget kan träda i kraft den 1 januari 1990.

dels att moment 7 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

7. beträffande *pensionstillskott vid undantagande från ATP* att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Sf279 yrkande 1 och med anledning av motionerna 1988/89:Sf268 yrkande 4, 1988/89:Sf290 yrkande 1 och 1988/89:Sf307 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anført.

8. 15- och 30-årsreglerna inom ATP-systemet (mom. 10)

Gullan Lindblad, Margit Gennser och Bertil Persson (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 15 börjar med "I fråga om" och på s. 16 slutar med "motion Sf297." bort ha följande lydelse:

Såsom anføres i motion Sf338 bör 15- och 30-årsreglerna för intjänande av ATP behållas oförändrade intill dess de kan anpassas till ett nytt regelsystem med inslag av premiereservsystem. Detta bör med bifall till motion Sf338 yrkande 2 ges regeringen till känna. Härigenom får också syftet med motion Sf297 anses vara tillgodosett.

dels att moment 10 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

10. beträffande *15- och 30-årsreglerna inom ATP-systemet* att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Sf338 yrkande 2 och med anledning av motion 1988/89:Sf297 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anført.

9. Tillgodoräknande av vårdår (mom. 14)

Gullan Lindblad (m), Karin Israelsson (c), Margit Gennser (m), Rune Backlund (c), Ragnhild Pohanka (mp) och Bertil Persson (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 17 börjar med "När det" och slutar med "yrkandena 2 och 3." bort ha följande lydelse:

Utskottet konstaterar att rätten till ATP-poäng för vård av barn numera utnyttjas i en anmärkningsvärt låg grad. Orsakerna härtill är enligt utskottets mening svåra att avgöra. Utskottet förutsatte i sina av riksdagen godkända betänkanden SFU 1986/87:10 och 1987/88:18 att riksförsäkringsverket som tillsynsmyndighet skulle överväga möjliga orsaker till att antalet försäkrade som utnyttjar rätten till ATP-poäng för vård av barn minskat och – om så bedömdes nödvändigt – ta initiativ till ytterligare information till berörda försäkrade. Utskottet anser emellertid att det inte är tillräckligt med utökade informationsinsatser. Möjligheterna för försäkringskassorna att utan anmälan tillgodoräkna berörda försäkrade ATP-poäng för vård av barn bör därför utredas, och regeringen bör lägga fram förslag om ett sådant automatiskt tillgodoräknande.

dels att moment 14 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

1988/89:SfU13

14. beträffande *tillgodoräkning av vårdår*

att riksdagen med bifall till motionerna 1988/89:Sf210, 1988/89:Sf259 och 1988/89:Sf318 och med anledning av motionerna 1988/89:Sf299 och 1988/89:Sf340 yrkandena 2 och 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

10. Retroaktiv rätt till vårdår (mom. 16)

Sigge Godin (fp), Karin Israelsson (c), Barbro Sandberg (fp), Rune Backlund (c), Margó Ingvardsson (vpk) och Ragnhild Pohanka (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 17 börjar med "Frågan om" och slutar med "motion Sf335." bort ha följande lydelse:

År 1982 beslutade riksdagen om rätt för småbarnsföräldrar att tillgodoräkna sig ATP-år för vård av egna barn. För den förälder som väljer att stanna hemma hos barnen medan de är små eller som av andra orsaker inte kan få ett annat arbete eller kanske inte kan få barnomsorgen ordnad på annat sätt har rätten att tillgodoräkna sig ATP-år en mycket stor betydelse. Eftersom kravet för full pension är att man intjänat pensionspoäng under 30 år blir också ofta följden den att företrädesvis kvinnor som ägnat sig åt vården av egna barn inte når upp till erforderliga 30 poängår. Detta får i sin tur den konsekvensen att pensionen för vederbörande reduceras. Enligt utskottets mening är det ett rättvisekrav att de kvinnor som sedan ATP-systemet infördes vårdat egna barn nu får rätt att retroaktivt ansöka om att få tillgodoräkna sig ATP-år härför enligt de regler som nu gäller. Rättvisekravet gäller alla dem som efter den 1 januari 1960 vårdat egna barn under tre år. Frågan om hur rätten till vårdår skall tillgodoses bör därför utredas.

Det anförda bör med anledning av motion Sf335 ges regeringen till känna.

dels att moment 16 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

16. beträffande *retroaktiv rätt till vårdår*

att riksdagen med anledning av motion 1988/89:Sf335 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

11. ATP-poäng av vårdbidrag (mom. 17)

Sigge Godin (fp), Barbro Sandberg (fp) och Ragnhild Pohanka (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 18 börjar med "Utskottet behandlade" och slutar med "yrkande 3." bort ha följande lydelse:

De föräldrar som erhåller skattefri merkostnadsersättning har ofta barn som är gravt handikappade och behöver avstå från förvärvsarbete för att kunna vårda barnet. De får därigenom dåliga möjligheter att erhålla pensionspoäng. Deras situation skulle förbättras om reglerna om ATP-poäng för vårdbidrag ändras så att även merkostnadsersättningen blir pensionsgrundande. Utskottet tillstyrker därför förslaget härom i motion Sf309, och det bör ankomma på regeringen att lägga fram förslag i enlighet härmed.

dels att moment 17 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

17. beträffande *ATP-poäng av vårdbidrag*
att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Sf309 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

12. Pensionsvillkor vid vård av svårt handikappade barn (mom. 18)

Sigge Godin och Barbro Sandberg (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 18 börjar med "Vid sin" och slutar med "motion Sf357." bort ha följande lydelse:

Utskottet vill liksom motionärerna understryka den viktiga insats som föräldrar som vårdar svårt handikappade barn utför. Insatsen är självfallet betydelsefull för barnet men också för samhället. Trots detta har dessa föräldrar knappast möjlighet att tjäna in några rimliga pensionspoäng. Pensionsvillkoren för föräldrar som vårdar svårt handikappade barn behöver därför enligt utskottets uppfattning förbättras. Det bör ankomma på regeringen att tillse att frågan om hur en sådan förbättring kan ske utreds.

dels att moment 18 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

18. beträffande *pensionsvillkor vid vård av svårt handikappade barn*
att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Sf357 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

13. Övergångsregler för ATP (mom. 19)

Karin Israelsson och Rune Backlund (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 19 börjar med "Den fråga" och slutar med "motion Sf205." bort ha följande lydelse:

Enligt 15 kap. 1 § lagen om allmän försäkring gäller bl.a. särskilda bestämmelser för personer födda under åren 1915–1923. Bestämmelserna innebär i det avseende som tas upp i motion Sf205 att en person som är född under något av de aktuella åren och haft undantagande från ATP under något eller några år får vidkännas en minskning av antalet poängår för ATP med det antal år undantagandet avsåg och därutöver med en tiondel av det antal år undantagandet avsåg. Utskottet anser detta vara en orimlig konsekvens av undantagandet. Samtliga personer som haft undantagande från ATP bör behandlas lika. Regeringen bör därför lägga fram ett förslag om förändring av ATP-reglerna som tillgodoser motion Sf205.

dels moment 19 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

19. beträffande *övergångsregler för ATP*
att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Sf205 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

14. Förtidspensionering av handikappade studerande m. m. (mom. 20)

1988/89:SfU13

Sigge Godin och Barbro Såndberg (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 20 börjar med "Betänkandet är" och slutar med "och Sf313." bort ha följande lydelse:

Rehabiliteringsberedningen har visserligen lämnat förslag i de frågor som berörs i motionerna. Utskottet anser emellertid att frågan om förtidspensionering av handikappade studerande är så väsentlig att riksdagen redan nu, såsom anförs i motion Sf309, bör ge regeringen till känna att sådan förtidspensionering bör undvikas. Vad avser yrkandet i motion Sf313 om en utredning för att åstadkomma samordning av olika myndigheters och organisationers rehabiliteringsinsatser anser utskottet att rehabiliteringsberedningens förslag inte är tillräckliga utan att en ny utredning bör tillsättas.

dels att moment 20 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

20. beträffande *förtidspensionering av handikappade studerande m. m.*

att riksdagen med bifall till motionerna 1988/89:Sf309 yrkande 9 och 1988/89:Sf313 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

15. Förtidspension för egenföretagare (mom. 21)

Gullan Lindblad (m), Karin Israelsson (c), Margit Gennser (m), Rune Backlund (c) och Bertil Persson (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 20 börjar med "Utskottet behandlade" och på s. 21 slutar med "yrkande 2." bort ha följande lydelse:

Reglerna om rätt till förtidspension innebär att hänsyn måste tas till storleken av å ena sidan den arbetsinkomst som den försäkrade uppnått eller kan antas uppnå efter invaliditetens inträde, och å andra sidan hans arbetsinkomst som frisk. Man har därför att beakta både den inkomst som den försäkrade uppnått före invaliditetens inträde och den inkomst som han, om han inte drabbats av invaliditet, under den tid därefter som kan överblickas sannolikt skulle ha kunnat erhålla. Denna invaliditetsbedömning med jämförelse av inkomster medför problem för egenföretagare på grund av svårigheterna att i vissa fall skilja mellan förvärsinkomst och kapitalinkomst. Även andra problem kan uppstå vid bedömningen. Utskottet anser därför att en översyn bör göras av reglerna för förtidspension för främst lantbrukare så att även dessa kan få förtidspension oavsett om andra familjemedlemmar är fortsatt verksamma inom lantbruket. Det anförda bör med bifall till motion Sf328 yrkande 2 ges regeringen till känna.

dels att moment 21 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

21. beträffande *förtidspension för egenföretagare*
att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Sf328 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

16. Handikappersättning till blinda (mom. 24)

1988/89:SfU13

Gullan Lindblad (m), Sigge Godin (fp), Margit Gennser (m), Barbro Sandberg (fp) och Bertil Persson (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 22 börjar med "Bakgrunden till" och på s. 23 slutar med "yrkande 1." bort ha följande lydelse:

Såsom anförs i motion Sf358 kan en blind persons hjälpbehov inte antas bli mindre efter 65 års ålder än före. Utskottet anser därför att det finns anledning att utreda frågan om handikappersättning till blinda efter pensionering. Det bör ankomma på regeringen att se till att en sådan utredning kommer till stånd.

dels att moment 24 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

24. beträffande *handikappersättning till blinda*
att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Sf358 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

17. Översyn av handikappersättningsreglerna m.m. (mom. 25)

Sigge Godin och Barbro Sandberg (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 23 börjar med "Frågorna om" och slutar med "och Sf360." bort ha följande lydelse:

Handikappersättningen fyller en viktig funktion, och det är därför angeläget att den som kan vara berättigad till ersättning får ordentlig information om sin rätt. Frågan om ansvaret för att erforderlig information når ut till dem som är berörda är emellertid, såsom framhålls i motion Sf358 (yrkande 2), oklar. Rutinerna för hur och när information skall lämnas bör därför ses över. Det bör ankomma på regeringen att tillse att detta sker.

Bedömningen av en försäkrads rätt till handikappersättning varierar enligt vad som framkommit i en undersökning vid rättssociologiska institutionen vid Lunds universitet avsevärt mellan olika försäkringskassor i landet. En så olikformig bedömning av rätten till handikappersättning som undersökningen pekar på är inte rimlig, och en översyn bör därför göras i syfte att åstadkomma en större enhetlighet vid denna bedömning. Ett exempel på frågor där kassornas bedömning varierar är rätten till ersättning för merutgifter för arbetsresor med egen bil. Den syn på förhållandet mellan rätt till färdtjänst och rätt till handikappersättning som kommit till uttryck i domar av försäkringsöverdomstolen och i riksförsäkringsverkets allmänna råd, och som innebär att den försäkrade i första hand hänvisas till att utnyttja färdtjänst, är enligt utskottets mening inte riktig. Också frågan om rätten till handikappersättning för resor med egen bil både i samband med arbete och på fritiden bör därför övervägas i sammanhanget.

Det bör ankomma på regeringen att tillse att en översyn även i de nu nämnda hänseendena kommer till stånd.

dels att moment 25 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

25. beträffande *översyn av handikappersättningsreglerna m.m.*
att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Sf358 yrkande 2 och 1988/89:Sf360 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

18. Medelsanvisning till folkpensioner (mom. 26)

1988/89:SfU13

Under förutsättning av bifall till reservation 7

Gullan Lindblad, Margit Gennser och Bertil Persson (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 23 börjar med "Utskottet har" och slutar med "till folkpensioner." bort ha följande lydelse:

Utskottet har ovan tillstyrkt förslaget i motion Sf290 om pensionstillskott till undantagandepensionärer. Till följd härav bör riksdagen till folkpensioner anvisa 67,5 milj. kr. utöver regeringens förslag eller totalt 58 147 500 000 kr. Härigenom får också syftet med motion Sf240 anses tillgodosett.

dels att moment 26 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

26. beträffande *medelsanvisning till folkpensioner*

att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Sf290 yrkande 3 och med anledning av propositionen och motion 1988/89:Sf240 till *Folkpensioner* för budgetåret 1989/90 anvisar ett förslagsanslag på 58 147 500 000 kr.,

19. Beräkningsgrunden för vårdbidrag (mom. 28)

Sigge Godin och Barbro Sandberg (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 24 börjar med "Utskottet behandlade" och slutar med "yrkande 1." bort ha följande lydelse:

Att vårda ett handikappat barn hemma ställer stora krav på familjen. Oftast måste någon av föräldrarna avbryta sitt förvärsarbete, vilket givetvis leder till en svår situation. Den förälder som stannar hemma får ett vårdbidrag som vid helt bidrag under år 1989 utgår med 2 x 0,96 basbelopp eller 53 568 kr. Denna ersättning är otillräcklig. Det är därför angeläget att vårdbidraget höjs. Utskottet anser att grunden för vårdbidraget bör vara 2,5 basbelopp. För den enskilda familjen skulle detta innebära att ett helt vårdbidrag skulle uppgå till 69 750 kr., dvs. en förbättring med drygt 1 300 kr. i månaden.

Det bör ankomma på regeringen att lägga fram förslag till lagändringar i enlighet med det anförda.

dels att moment 28 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

28. beträffande *beräkningsgrunden för vårdbidrag*

att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Sf309 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

20. Kostnader för pedagogiska leksaker (mom. 29)

Sigge Godin och Barbro Sandberg (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 24 börjar med "Som ovan" och slutar med "riksdagens åtgärd." bort ha följande lydelse:

Barn med handikapp behöver särskilda leksaker som passar just deras träning. Pedagogiska leksaker är emellertid ofta dyra. Det bör därför särskilt

klargöras att utgifterna för sådana leksaker kan räknas som merkostnad vid prövningen av rätt till vårdbidrag. 1988/89:SfU13

Det bör ankomma på regeringen att vidta erforderliga åtgärder.

dels att moment 29 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

29. beträffande *kostnader för pedagogiska leksaker*
att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Sf309 yrkande 8 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

21. Medelsanvisning till vårdbidrag (mom. 31)

Under förutsättning av bifall till reservation 19

Sigge Godin och Barbro Sandberg (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 25 börjar med "Utskottet har" och slutar med "handikappade barn." bort ha följande lydelse:

Utskottet har ovan tillstyrkt yrkandet i motion Sf309 om höjning av vårdbidragets grundbelopp. Till följd härav tillstyrks bifall även till yrkandet i samma motion om höjt anslag.

dels att moment 31 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

31. beträffande *medelsanvisning till vårdbidrag*
att riksdagen med anledning av propositionen och med bifall till motion 1988/89:Sf309 yrkande 2 till *Vårdbidrag för handikappade barn* för budgetåret 1989/90 anvisar ett förslagsanslag på 940 945 000 kr.,

Särskilt yttrande

Ny parlamentarisk översyn av ATP-systemet (mom. 9)

Gullan Lindblad, Margit Gennser och Bertil Persson (alla m) anser:

Såsom anförts i motion Sf338 behövs en heltäckande parlamentarisk utredning med uppgift att se över ATP-systemet i dess helhet. En samlad översyn är nämligen sannolikt en förutsättning för ett stabilt framtida pensionssystem. För att trygga ett sådant är det efter de senaste 30 årens erfarenheter nödvändigt med ett ökat inslag av premiererservsystem i stället för dagens fördelningssystem. I den mån pensionsberedningen, som avses sluta sitt arbete i år, inte lägger fram förslag i denna riktning, anser vi att en ny pensionsberedning bör tillsättas. I avvaktan på den sittande beredningens förslag avstår vi emellertid nu från något yrkande i saken.

Sammanfattning	1
Propositionen	1
Motionerna	1
Utskottet	6
Folkpensioner m.m.	6
Inledning	6
Höjning av folkpensionens grundbelopp m.m.	7
Pensionsåldern m.m.	9
Pensionstillskott	13
Pensionspoäng och poängår	15
Förtidspension	19
Handikappersättning	21
Anslaget	23
Vissa yrkesskadersättningar m.m.	23
Vård för handikappade barn	24
Barnpensioner	25
Hemställan	25
 Reservationer	
1. Höjning av folkpensionens grundbelopp m.m. (c)	28
2. Höjning av folkpensionens grundbelopp m.m. (vpk)	28
3. Pensionsåldern (mp)	29
4. Folkpension till utlänningar (c, vpk, mp)	29
5. Villkoren vid växelvård (c, mp)	30
6. Efterlevandeskydd för vuxna (vpk)	30
7. Pensionstillskott vid undantagande från ATP (m, fp, c)	30
8. 15- och 30-årsreglerna inom ATP-systemet (m)	31
9. Tillgodoräknande av vårdår (m, c, mp)	31
10. Retroaktiv rätt till vårdår (fp, c, vpk, mp)	32
11. ATP-poäng för vårdbidrag (fp, mp)	32
12. Pensionsvillkor vid vård av svårt handikappade barn (fp)	33
13. Övergångsregler för ATP (c)	33
14. Förtidspensionering av handikappade studerande m.m. (fp) .	34
15. Förtidspension för egenföretagare (m, c)	34
16. Handikappersättning till blinda (m, fp)	35
17. Översyn av handikappersättningsreglerna m.m. (fp)	35
18. Medelsanvisning till folkpensioner (m)	36
19. Beräkningsgrunden för vårdbidrag (fp)	36
20. Kostnader för pedagogiska leksaker (fp)	36
21. Medelsanvisning till vårdbidrag (fp)	37
 Särskilt yttrande	
Ny parlamentarisk översyn av ATP-systemet (m)	37